

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

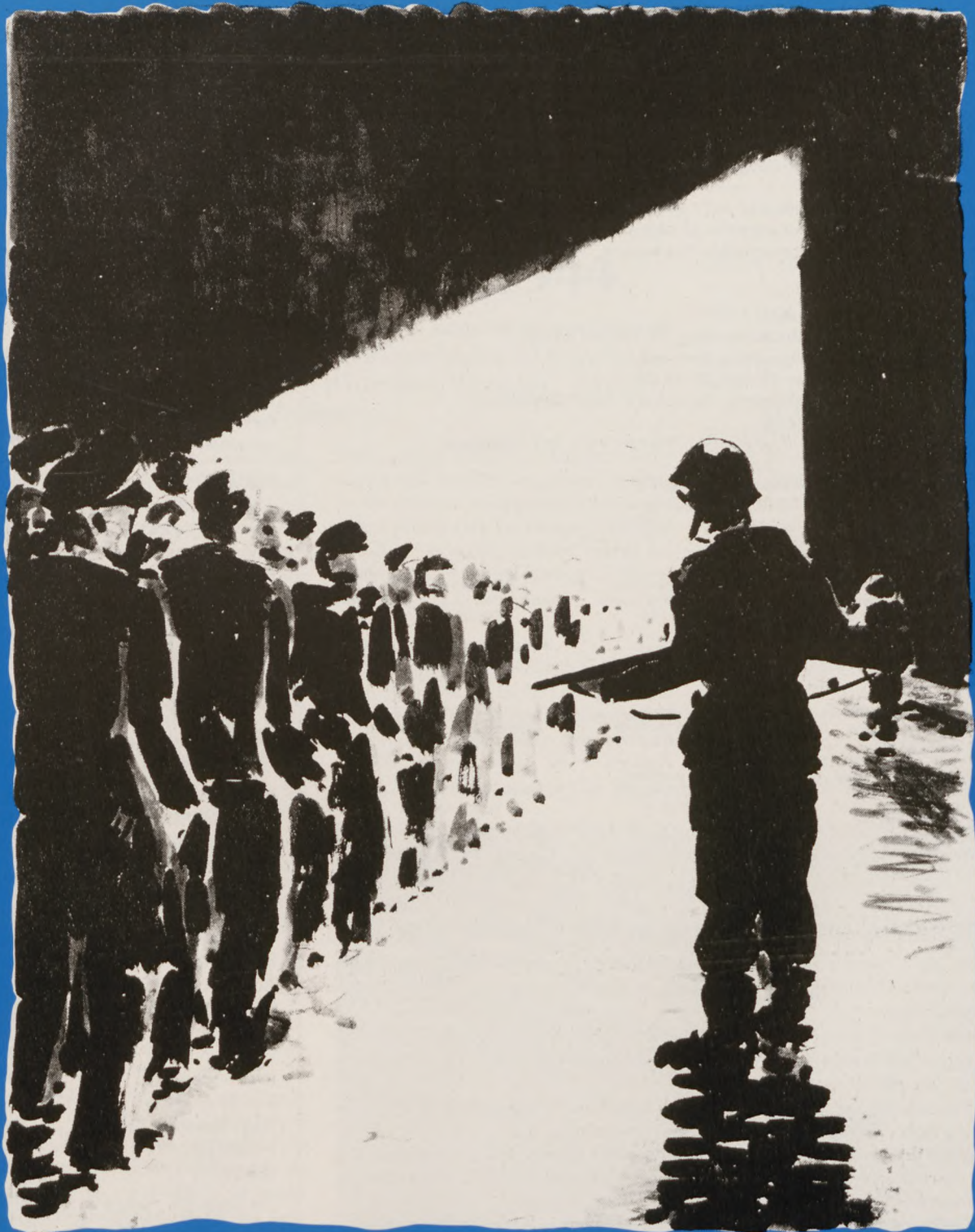
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 4
August
1984

19.sept. 1944: På Langelinie gennes politifolkene omborg på damperen »Cometa« af Bergen.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse arg. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehomeadressen er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. (04) 46 53 42.

Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, tlf. (04) 46 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Civilingeniør Mogens Dyré,
Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Næstformand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen,
Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Kasserer: Maskinmester H. P. Skjoldborg, Skovbrink 9, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 57 07. Giro 1 00 07 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11,
5874 Lundeberg, Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. (04) 67 31 53

Direktør Bernth Johannesson
Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby
Tlf. (02) 87 02 64

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2. t.v., 2800 Lyngby
Tlf. (02) 88 12 42

Arkitekt M. A. A. Borge Andresen
Stokkevad 6, 2850 Nærum
Tlf. (02) 80 13 40

Læge Axel Jørgensen
Duebrødrevvej 14, 9000 Aalborg
Tlf. (08) 12 06 70

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Skræddermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rødovre
Tlf. (02) 91 13 72

Oberst K. Kjeldsen
Hallingsager 47, 5750 Ringø
Tlf. (09) 62 31 63

Provst Poul Riis
Hostrupgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslet
Tlf. (04) 44 76 04

Tandtekniker Leo Kærraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Solveig Skjøtt
Dalso Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 2.500.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,
Bjernedevej 40 A,
2700 Brønshøj
(01) 74 26 35
Telefontid: kl. 17-18
Årsabonnement 50,- kr.
Udenfor Skandinavien betales et
portotillæg på 20,- kr.
Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af
bladet rettes hurtigst muligt ved
henvendelse til udleveringspost-
kontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K
(01) 15 59 57

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET

19. september 1944	87
19. september 1984	89
Slagsangen fra Buchenwald	94
Hilsen fra Norge og Polen	95
Jul i Mühlberg	97
Et retsmøde	97
Amalienborg 1944	98
Politiet under besættelsen	101
Runde dage	102
Hvidsten 1984	104
Breve til bladet	108
For 40 år siden	108-109
Kammeraterne fortæller	110
Foreningerne	112-115
Mindeord	115

De følgende numre af vort blad
udkommer 15/10 og 15/11
1984. Stof fremsendes senest
4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 4

AUGUST 1984

39. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen Gestapo-
Fangerne . Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Den 19. september 1944

Om aktionen mod politiet, om livet i koncentrationslejrene Neuengamme og Buchenwald og om overførslen til krigsfangelejre i trekantområdet Halle-Wittenberg-Dresden, fortæller kontorchef cand.jur. Hans Andersen.

Efterhånden som besættelsestiden skred frem, blev politiets stilling vanskeligere. Som en lus mellem to eller endnu flere negle følte den enkelte politimand presset stærkere. Ikke mindst efter den 29. august 1943, hvor militæret blev opløst, og regeringen trådte tilbage, var politiets opgaver i mange tilfælde pinagtige for den enkelte.

I juni 1944 kom invasionen i Normandie, og i august kapitulerede den tyske kommandant i Paris, efter at en vældig undergrundshær havde rejst sig i den besatte by. I denne aktion spillede det store parisiske politikorps en væsentlig rolle.

Da den tyske aktion mod det danske politi endelig kom den 19. september 1944, var den da heller ikke uventet. Men aktionens form og dens følger for den enkelte politimand var, tror jeg, ikke forudset af nogen.

Sirenerne hylede

Aktionen indledtes ved, at luftalarm-sirenerne hylede over hele landet kl. 11 om formiddagen. Samtidig omringede forskellige enheder af besættelsesmagten politistationerne i de større byer og i København samt politiskolen og politikaserne i København og Nordsjælland. Politistyrken var på det tidspunkt på omkring 10.000 mand. Aktionen kom imidlertid så overraskende, at den kun et eller to steder blev blodig.

Dette gælder imidlertid ikke for politivagten ved Amalienborg, hvor tyskerne mødte voldsom modstand og efter nogen tids skydning trak sig tilbage, hvorefter Amalienborgvagten fortsatte vagten for kongehuset under hele resten af besættelsestiden.

Mødet med Neuengamme

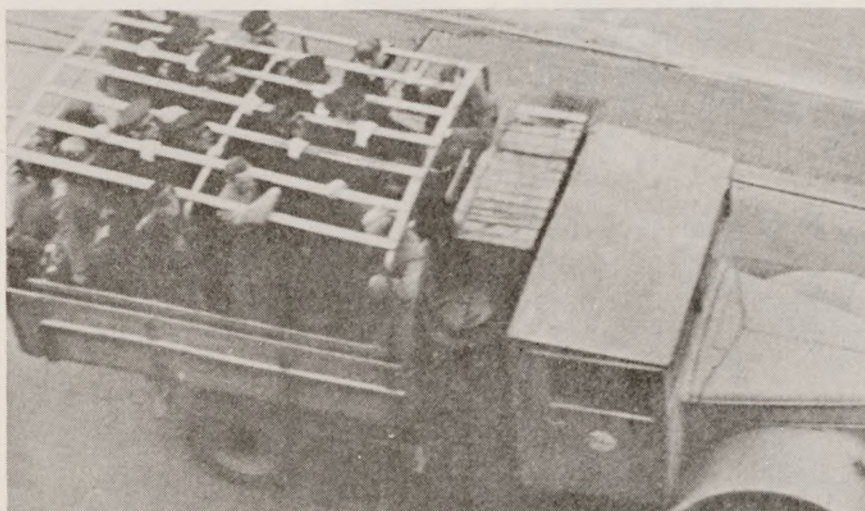
De tilfangetagne politifolk fra København og omegnen blev ført til Langelinie og om bord på SS Cometa sejlet gennem Øresunds og Østersøens minefelter til Lübeck, hvorfra turen gik i kreaturvogne til koncentrationslejren Neuengamme.

gamme. Toget kørte helt ind i lejren. Da vi fra vognenes små åbninger så ud på lejren med dens mange træbarakker og de maskinclippede fanger, gik det vel først rigtig op for os, hvad vi var kommet ud for. Men det skulle blive værre!

Vi blev kommanderet ud af toget og marcherede ud af lejren, langs med pigtråden for at gå ind ad en anden indgang. Langs hele ruten stod der med et par meters afstand SS-soldater med geværer og maskinpistoler, og soldater cyklede frem og tilbage med store glubske vagthunde ved siden.

På en meget stor cementeret plads stod et fangeorkester - »pyjamasorkester« og spillede. Det var »Alte Kameraden«! Den melodi vil - tror jeg - for altid i vores bevidsthed være knyttet sammen med billedet af indgangen til tysk fangenskab.

Ved cementpladsen lå der to store nybygninger. Murene var nået op i 1.

En af de lastbiler, der førte de danske betjente til det ventende skib. Betjentene transporteredes til kz-lejre i Tyskland.

sals højde. Døre og vinduer var ikke sat i, men kælderens var færdig, og her blev vi ført ind. Kælderen havde hvælvinger og var temmelig lav. Vi kunne lige stå oprejst, og her blev vi stuvet sammen så tæt, vi kunne stå. Ingen vidste, hvorfor vi skulle stå der eller hvor længe. Luften blev efterhånden så tyk, at man havde svært ved at ånde, svedperlerne trådte frem på panden og løb ned over ansigtet. Flere og flere besvime. Skulle vi gasses?

Så galt gik det os ikke. Efter nogle timers forløb begyndte man at kalde små hold frem ad gangen til badning og aflusning, og efterhånden blev opholdet i kælderen udholdeligt.

Så gik turen til Buchenwald

Efter denne procedure blev vi ført til en træbarak, hvor vi boede en halv snes dage, indtil vi blev overført til koncentrationslejren Buchenwald ved Weimar.

Vore kolleger, der var blevet taget i Jylland eller i Odense, kom til Neuengamme nogle dage senere, idet turen for deres vedkommende var gået over Frøslelejren.

Nogle politifolk nåede at blive sendt på arbejde i Neuengamme, men allerede sidst i september afgik omkring halvdelen af os til Buchenwald og få dage se-

ner fulgte resten efter. For begge transporters vedkommende var turen i kreaturvognene langvarig - henholdsvis 44 og 47 timer - og uden noget at drikke. Det var bittert at se tyske Røde Kors-piger stå klar på perronerne med mad og drik til bevogtningsmandskabet. Intet til fangerne!

Buchenwald var i gamle dage et udflugtssted og et kursted. Lejren dækkede et areal på flere hundrede tønder land. Hele toppen af højedraget var omhegnet med pigtråd, der således afgrænsede lejrens område. Ad landevejen fra Weimar eller med toget kom man ind i lejren, d.v.s. yderlejren. Lejren bestod nemlig af en inderlejr, der lå i midten, og en yderlejr i en bred ring udenom.

I yderlejren lå hæftlingenes arbejdspladser, og her lå også SS'ernes boliger og kaserner.

I inderlejren lå barakkerne til hæftlingene. Der var enkelte stenbarakker, men de fleste var træbarakker, en slags »hestestalde«. Der var også teltbarakker.

Jaget ud af kreaturvognene

Vi blev jaget ud af kreaturvognene og kunne så strække benene efter den lange tur fra Neuengamme på vejen ned gen-

nem yderlejren. Turen til inderlejren var egentlig en opmuntring for os. For det viste sig, at vejen snoede sig mellem ruiner af bygninger, der for kort tid siden havde været fabrikker. Alt var ganske tydeligt ødelagt ved luftangreb. Senere fik vi at vide, at det pågældende luftangreb havde fundet sted kun 6 uger før vores ankomst. Alle fabriksbygninger var ødelagt, men ingen fangebarakker var kommet noget til.

I inderlejren blev vi ført til badehuset, afleverede alt vort tøj og alle værdigenstande, endog vielsesringe og ure. Kun skoene fik vi af en eller anden grund lov til at beholde. Efter badningen iklædtes vi lærredsjakke, lærredsbukser og en skjorte og blev ført til den barak, hvor vi skulle bo. På vejen lagde vi mærke til, at alle vore medfanger var glatklippede. Det undrede os derfor, at vi havde fået lov at beholde håret.

Vore barakker lå i den såkaldte »Kleinlager«, der var adskilt fra den øvrige lejr. Der var 4-5 barakker i Kleinlager. De rummede hver ca. 700 fanger. De var lidt forskelligt indrettede, men for det meste stod der langs de to langvægge »boxe« med hylder i 4 rækker over hinanden. På nogle af hylderne var der madrasser, andre steder var der kun et stykke papir eller slet ingenting.

Sengetøjet bestod af et tæppe ca. til hver anden mand. Det var ikke meget, men vi frøs egentlig ikke om natten. Vi lå så tæt på hylderne, at vi ikke kunne ligge på ryggen. Kun på siden. Det var mede. Et par gange om natten vækkede man sin sine sidemænd og vendte sig sammen med dem om på den anden side.

Spisningen foregik i »sengen«. Der var ikke plads andre steder. Midtergangen imellem boksene var så smal, at der ikke engang kunne stå et bord.

Maden, der blev hentet i hæftlingekøkkenet i store spande, var om morgenen en salt suppe, hvis bestanddele jeg ikke kender. Dertil pr. dag 2-300 g brød, en lille klat margarine og nogle dage i ugen pålæg: pølse eller marmelade. Middagsmaden bestod altid af suppe. Først og fremmest kålrabisuppe, men det skete også, at vi fik hvidkålssuppe, ærtesuppe eller grynsuppe. Af og til kunne man være heldig at finde et lille stykke kød eller flæsk i suppen. Et stykke af et koyver eller et grisøre med lange stive hår på. Dertil kom næsten hver dag 5-6 kartofler.

Toiletforholdene var højst forskellige lejren over. I administrationsbygning-

Buchenwalds hovedindgang, set indefra

(Foto: Bjørn Andersen 1984)

Hegn og bevaret vagttårn i Buchenwald

(Foto: Bjørn Andersen 1984)

gerne, hvor der også arbejdede fanger, kunne man finde w.c.'er med træk og slip, men den hyppigste form for toilet var dog simpelt hen en rende i jorden med en lav cementmur udenom.

Her var al menneskelig elendighed samlet

Vor nabobarak var en barak med ungarske jøder. Her var al menneskelig elendig samlet. Næppe 10% af dem var raske. Langt de fleste led af flegmone. Det er en slags ikke-lokaliseret byld. Den pågældende legemsdel svulmer op og bliver øm, således at det, når det f.eks. er fødderne, der er angrebet, er næsten umuligt at støtte på dem. Når angrebet bliver tilstrækkeligt gammelt, slår det ud i ækle, åbne, væskende sår.

Også enkelte af vore kolleger kom til at lide af flegmone.

Vi danske fik det privilegium, at vi, når vi stillede til appel, kunne lade syge blive liggende i barakken. Kun enkelte gange skete det, at alle blev jaget ud, uanset om de var raske eller syge.

Under appellen blev vi talt op og skulle blive stående på appelpladsen, indtil alle lejrens 40.000 Häftlinge var talt op -

og tallet stemte! Normalt tog appellen omkring 1 1/2 time, men hvis der var kludder i tallet, kunne appellen let trække ud i 4-5 timer.

Syg var man efter tysk målestok kun, når man havde feber. Havde man ingen feber, var man ikke syg, men noget endnu værre, nemlig simulant! Jøderne i nabobarakken havde ikke det privilegium, at de syge kunne blive i barakken under appellen. Her blev alle jaget ud for at stå til appel i de timer, appellen varede. Deres Blockälteste, en tysk kommunist, fik dog efter nogen tid ordnet det sådan, at der kunne stilles en bæk ud til de mest syge. Men af og til så vi en og anden af dem, der sad på bænken, synke sammen og glide ned på jorden af udmattelse.

Hver dag blev en halv snes jøder båret ud fra jødebarakken, tøjet blev trukket af dem, og liget smidt op på en trækvogn. Trækvognen blev så kørt til krematoriet, hvor ligene blev brændt.

Ved siden af lå en anden barak, der var beboet af engelske og amerikanske flyvere - »Luftgangster und Terrorflieger«. De havde kun været i Buchenwald i nogle uger. De fortalte, at de i

19. september 1944-1984

På 40 års dagen for det nazistiske overgreb mod det danske politi, onsdagen den 19. september 1984, afholdes forskellige arrangementer over hele landet.

I København er der bl.a. følgende de arrangementer:

Kl. 8.30 på politiets fællesgrav på Bispebjerg kirkegård:

Kransenedlægning fra diverse instanser, foreninger m.v.

Kl. 10.45 i Københavns rådhusal: Mindehøjtidelighed.

Prolog af Sam Besekow, taler af bl.a. justitsministeren.

Københavns politiorkester, politiets sangkor og andre medvirker. Fællessang.

Mindehøjtideligheden overværes af dronning Margrethe, prins Henrik og andre medlemmer af den kongelige familie samt en lang række andre indbudte.

Kl. 17.30 i restaurant Nimb:

Festmiddag og kammeratskabsaften.

Udnævnelse af æresmedlem, underholdning, dans m.m.

Kammerater fra ind- og udland deltager i festlighederne.

Til mindehøjtideligheden i rådhus-hallen indbydes alle politifolk og andre, der har lyst til at deltage.

Adgangskort må rekvireres eller afhentes i fællesudvalgets sekretariat, når dette er etableret (adresse m.v. nedenfor).

Til festmiddagen og kammeratskabsaftenen i restaurant Nimb har medlemmer af Amalienborg-Klubben og Buchenwaldklubben (med ledsager) samt særligt indbudte adgang.

Billetter kan sås, så længe der er pladser tilbage - dog senest fredag den 7. september - i fællesudvalgets sekretariat. Prisen er 325 kr. pr. stk.

Med venlig hilsen
Fællesudvalget
vedr. 19. september.
Amalienborgklubben
Buchenwaldklubben

Fællesudvalgets sekretariat er åbent fra 20. august-7. september kl. 10.-12.

Adresse: Alhambravej 6, 1826 København V. (Dansk Politiforbund). Telefon (01) 22 15 00.

Buchenwalds port, set indefra

(Foto: Bjørn Andersen 1984)

den første tid havde måttet sove under åben himmel, kun iført den almindelige fangemynter og uden sko eller strømper.

I midten af oktober blev de fjernet fra lejren. De mente selv, de skulle overføres til krigsfangelejre.

Mødet med de norske studenter

Kort efter vor ankomst opdagede vi, at der boede norske studenter i lejren.

De boede i en af stenbarakkerne og indtog i mange henseender en særstilling i forhold til de andre fanger. De var ganske vist i begyndelsen af deres fangenskab blevet klippet skaldet, men senere havde de fået lov at lade håret vokse. De gik i deres eget tøj, som de havde fået sendt hjemmefra. De havde ingen arbejdspligt og de fik mad fra SS-køkkenet og ikke fra fangekøkkenet som vi andre. Dertil kom, at de regelmæssigt modtog Røde Kors-pakker fra Svensk og fra Dansk Røde Kors. Til gengæld var deres blok med pigtråd afspærret fra den øvrige lejr, og de havde ikke tilladelse til samkvem med andre fanger.

Da de norske studenter hørte, at der var kommet danske politifolk til lejren, foranstaltede de straks en indsamling af levnedsmidler fra deres Røde Kors-pakker. De var kun omkring 250, mens vi var næsten 2.000. Alligevel blev der lidt til os alle 2.000: sukker, smør, havregryn, Ovomaltine, kødkonserver og flere andre ting.

Samtidig fik vi at vide, at vi måtte skrive hjem, og at hver mand kunne købe 5 cigaretter. Det var jo godt nok, men brevene skulle skrives på særlige blanketter, der kun kunne fås for tyske penge, og cigaretterne kunne også kun fås mod tyske penge. Og vi havde jo hverken tyske eller danske penge, da al den slags var blevet frataget os ved ankomsten til lejren.

Men også her hjalp de norske studenter os. De samlede penge sammen til os, så vi fik både til brevformular og cigaretter.

Vi var lykkelige for den hjælp, de norske studenter havde givet os, og ønskede kun, at vi kunne gøre noget til gengæld. Det skulle vi få lejlighed til, inden vi skiltes - men derom senere.

Så kom arbejdsdagene

Efter karantænetidens udløb kom arbejdsdagene. Vi blev inddelt i hold, såkaldte byggekommandoer, og blev sat i arbejde forskellige steder i lejren. Nogle byggede nye boliger til SS-erne. Andre bar barakdele fra banegården ned i lejren, hvor de blev stillet op til nye fanger. Nogle arbejdede i ruinerne med oprydning og med at finde de maskindele og lignende frem, der endnu kunne anvendes.

I den første tid kunne vi ikke forstå, hvordan de andre fanger kunne få så lidt udrettet, som de gjorde, og endda se ud, som om de bestilte noget. Men det lærte vi efterhånden. Tempoet blev langsomt og langsommere, selv om SS-erne råbte og truede. Kun i ganske få tilfælde er en af os blevet slået af SS-erne, medens de rask væk slog løs på alle andre. Årsagen hertil kender jeg ikke.

Russerne var utvivlsomt de dygtigste med hensyn til at stikke SS-erne blår i øjnene. De stillede altid vagtposter ud, der skulle varske, når der var SS-ere i farvandet. Så tændte de bål og satte sig til at sove eller snakke i varmen fra bålet. Råbte vagtposterne alarm, for de til arbejdet og arbejdede hårdt, indtil SS-erne igen var væk.

Vi var ikke helt så påpasselige som russerne med hensyn til at stille vagtposter ud, men vi udrettede mindst lige så lidt, og en dag fik hele lejren gennem højtaleranlægget en større opsang af lejrkommandanten. Han krævede arbejdstempoet sat op, og hvis det ikke skete, ville han skride til skrappe foranstaltninger. Og han sluttede med følgende salut til os danske: »...und die Dänen soll der Teufel holen, wenn sie glauben, dass sie stets auf einem dänischen Buttermarkt herumlaufen!«

Hvad kommandanten mente med det er vel ikke ganske klart, men det var næppe noget godt.

Stenbruddet det hårdeste arbejdssted

Nogle af häftlingene arbejdede i stenbruddet, der lå på højdedragets skråning mod vest, dér hvor nu den store mindepark er bygget med den såkaldte »Nationernes Gade«, det store monument og klokketårnet.

Stenbruddet var det hårdeste arbejdssted i Buchenwald. Hertil blev bl.a. fanger, der på en eller anden måde skulle straffes, sendt hen. Arbejdet bestod i at bryde sten, læsse dem i tipvogne og køre

dem væk. Men de gamle fanger fortalte, at det tidligere havde været meget værre. Dengang, d.v.s. for et halvt års tid siden, havde der ikke været tipvogne, og stenene måtte bæres op nede fra bruddet. Hver fange måtte tage en sten på ryggen, og så skulle det gå i løb op ad skrånningen. Det var opad, skrænterne var plørede, jorden var klæbrigt ler, og fødderne næsten sugede sig fast i leret. Det var derfor ofte sket, at fanger var løbet ud fra stenbruddet blot for at blive skudt af vagtposterne og dermed få en ende på lidelserne. *

I det nord-vestre hjørne af inderlejren lå bordellet og kinoet.

Pigerne i bordellet var håftlinge ligesom vi, men kom ikke uden for barakken. De sad i vinduet og smilede til os og sendte fingerkys til os, når vi af arbejdsmæssige grunde kom i nærheden af »puffen«, som bordellet blev kaldt. Fangerne havde vistnok lov til at komme der af og til, men vist kun, når de havde været i lejren i længere tid.

Ved siden af »puffen« lå biografen, »kino«. Det var en træbygning betydelig større end nogen af beboelsesbarakkerne. Her var der i den ene ende af salen indrettet scene og foran denne op mod den anden endevæg skrånende bænkerader. Af og til var der optræden i denne »kino« af fremragende kunstnere blandt fangerne. Dette er dog kun noget, jeg har hørt om. Det var vist stort set ophørt, før vi kom til lejren.

Men Kino blev også brugt til andre formål: dér var det, folk blev samlede til de frygtede transporter til udekommantøerne under Buchenwald.

Bag vore barakker lå teltlejren, der bestod af 3-4 store telte. Teltlærredet nåede kun ned til et stykke over jorden. I mellemrummet var der flettet risgærde, tættest med ler. Mange steder var gærdet eller teltlærredet gået i stykker, således at storm og regn og sne havde fri passage ind til beboerne. Og selv på de steder, hvor lærredet og gærdet var helt, blæste det naturligvis ind i mellemrummet.

I teltlejren florerede tyfus, dysenteri, skarlagensfeber o.s.v. Toiletterne var store spande, der stod uden for teltene. Jeg så disse fangekammerater sidde på spande for at få afføring. Det blev bare til blod og materie. De stod ved pigtråden ind til os og tiggede. Efter nogen tids forløb fik vi pakker fra dansk Røde Kors, så vi kunne engang imellem give dem lidt.

Indgangen til Muehlberg-lejren. Et hold krigsfanger på vej ud.

Arbejdsdagen var lang

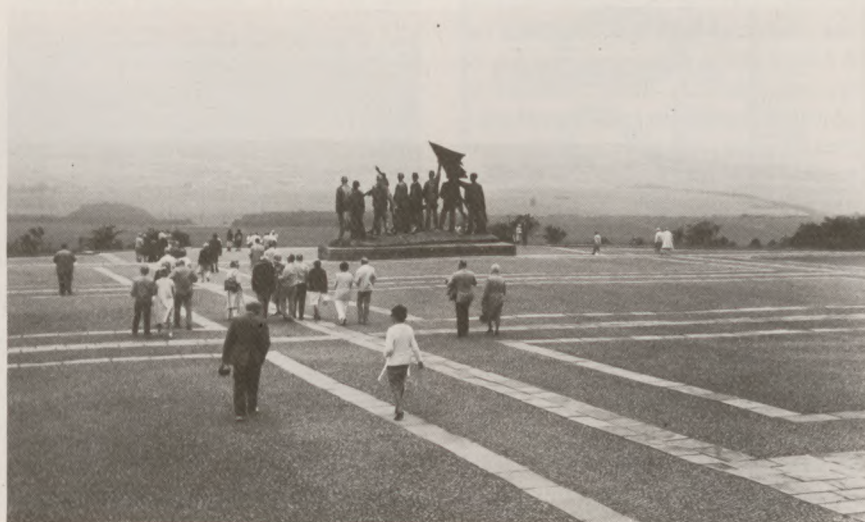
Hver morgen kl. halv seks stillede vi uden for barakken i de arbejds hold, vi var inddelt i. Efter en halv times forløb var vi talt op og klar til afmarch. Så gik det igennem lejren op til den store appelplads foran indgangsporten. Her stod vi så og ventede på arbejdsopgavernes fordeling, og først ved halv otte-tiden gik vi ud gennem porten til yderlejren, hvor arbejdet i reglen skulle foregå.

Vi danske havde næsten altid egne forarbejdere. Det var en stor fordel. Især da de efterhånden udviklede en utrolig frækhed. Skulle vi f.eks. bære barakdele fra banegården ned i lejren, og vi gik tomhændede tilbage for at hente

flere, gik vi lange omveje i yderlejren, hvor der overalt var skov. Og somme tider kunne man skjule sig i en tykning eller lignende. Når vi bare gik i yderlejren med en uskyldig mine, opdagede SS-erne som regel ikke, at der var noget galt.

Det skete tit, at der i porten stod en fange eller flere med ansigtet helt op til muren, når vi gik ud om morgenen. Han stod helt stille, vovede ikke engang at se til nogen af siderne. Og når vi kom tilbage til inderlejren igen om aftenen, kunne han stå der endnu, bomstille.

En formiddag lå der en fange i en af barakgaderne, kørt over af et lokomobil. Hjulene var gået hen over hovedet,

Buchenwald. Udsigt fra klokketårnets fod over figurgruppen og den store Erfurt-dal neden for det tidligere stenbrud. (Foto: Bjørn Andersen 1984)

Musiktribunen ved Park Meusdorf. Der er intet spor af dansehallen (Europas største?), som de 450 danske politifolk boede i.

der var knust og mast ud i pløret. Han lå der endnu sent på eftermiddagen, da vi igen kom forbi stedet.

Hængningerne foregik på appelpladsen i overværelse af tusinder af fanger. Vi fik aldrig en sådan hængning at se, da vor afdeling af lejren var afspærret fra den øvrige. Vi stillede derfor ikke til appel på den store appelplads, hvor den slags foregik, men på pladsen lige uden for vore barakker.

Betydningen af pakkerne kan ikke overvurderes

Fra omkring midten af oktober måned fik vi pakker fra Dansk Røde Kors med ca. 14 dages mellemrum. Betydningen af disse pakker kan næppe overvurderes. Vel var lejrmanden ikke så knap, som man kan forstå, den har været i flere andre koncentrationslejre, og som den blev i de sidste måneder før kapitulationen, men ganske utilstrækkelig var den, både med hensyn til kvantum og kvalitet. Men i Røde Kors-pakkerne var der smør, spegepølse, ost, knækbrød, havregryn, kiks m.m. samt vitaminpiller, levertran og medicinalvarer.

Medicinalvarerne blev dog ikke udleveret til os, men til revieret. Og her kunne de godt træffe at forsvinde sporløst!

I oktober måned blev de norske studenter, der som tidligere nævnt indtog en særlig begunstiget stilling, pludselig sendt på arbejdskommando til et sted i Elsass eller Lothringen.

Det berørte os meget, at de nu skulle på en af de berygtede arbejdskomman-

doer, både for deres skyld og for vores egen, idet der blandt de norske studenter var mange medicinsk studerende, der ofte havde hjulpet os i sygdomstilfælde på den mest strålende måde.

500 til Taucha

Omtrent samtidig blev der imidlertid udtaget 500 danske politifolk til en udekommando i Taucha. Det blev den eneste udekommando, der blev udtaget blandt os danske. Den adskilte sig på mange måder fra de udekommandoer, der ellers blev udsendt fra de tyske koncentrationslejre.

I begyndelsen af november kom en tysk kriminalpolitimand fra Dagmarhus til lejren, for - som det blev sagt - at »af-

vikle vore sager«. Flere kolleger blev kaldt op på kontoret til afhøring hos ham. Så vidt jeg forstod, indskrænkede afhøringen sig imidlertid til en udspørgen om fulde navn, fødselsdato og lignende. På forespørgsel skal gestapomanden havde udtalt, at vi ville blive sendt hjem og løsladt inden den 1. december. Vor forventning og glæde var derfor stor.

Et par dage efter fik vi imidlertid oplyst, at kun enkelte kategorier ville blive løsladt. Medlemmer af DNSAP, fædre med 5 børn eller derover, kronisk syge, juristerne samt politifolk, der havde angivet eller ville angive sabotører. Politimænd, der havde kendskab til illegalt arbejde, kunne melde sig til gestapomanden. Så ville han sørge for, at de blev løsladt.

Dette fine tilbud gav imidlertid intet som helst resultat, så gestapomanden forlod lejren igen midt i november måned.

211 afgik til Frøslev

Den 8. december skete så det, vi havde håbet på, men ikke rigtig turdet tro på: 211 kolleger blev afhentet af Dansk Røde Kors og ført til Frøslev. Her sad de fleste til kapitulationen, medens en del blev løsladt, én for én, i løbet af julen 1944 og foråret 1945. Det drejede sig om syge og gamle, alle juristerne, alle fremmedafdelingens folk og enkelte andre.

Det er klart, at vi, der blev tilbage, følte, at nu var der gået hul på bylden, nu kunne vi se hen til, at alle vi andre også efterhånden ville blive transporteret hjem til Danmark.

Næsten hele Jessenholdet, fotograferet i Jessen i marts 1945, umiddelbart før de blev afhentet af svenskerne.

Det, der skete i de følgende dage, kunne kun forstærke vores optimisme. Den 14. december ophørte arbejdspligten, og næste dag begyndte vi at få udleveret vore uniformer og private tøj, der var blevet afleveret ved ankomsten til lejren. Det var klart, at noget glædeligt forestod.

Så kom der besked fra lejrledelsen, at vi skulle rejse hjem den 17. december. Dermed havde vore glade forventninger nået toppunktet.

Netop på dette tidspunkt kom alle norske studenter tilbage fra deres udekommmando. Vi kunne dårligt kende dem igen. De havde gravet skyttegrave, tankfælder og lignende. De havde mistet alt deres gode tøj og var nu i laser og pjalter, sultne og udmagrede. Rejsen tilbage til Buchenwald havde taget 4 dage, og i den tid havde de intet fået at spise.

Her var lejligheden til at hjælpe dem lidt til gengæld for alt, hvad de havde gjort for os. De fik, hvad vi kunne undvære, både af madvarer og tøj, som vi havde fået fra Røde Kors. Og dagen før vi skulle hjem, fik de resten af, hvad vi havde af tøj og mad. Vi fik jo nok, hvad vi skulle bruge, når vi nu kom hjem.

Den 17. december stillede vi på den store appelplads kl. 7 for at afvente Røde Kors-vognenes ankomst.

Vi tænkte på dem, der ikke kom med.

Daglige dødsfald

Først alle de kammerater, der var døde indtil denne dag. Især havde november måned været slem. Næsten hver dag blev det meddelt ved aftenappellen, at en - og nogle dage to - kammerater var død den dag.

Vi måtte også tænke på de kammerater, der i dag var så syge og afkræftede, at de ikke kunne komme med hjem. Det drejede sig om over 100 kammerater, der var alvorligt syge. Alle de lettere syge stillede naturligvis på appelpladsen for at komme med hjem nu i første omgang, mange med feber, en enkelt endog med lungebetændelse.

Det var frostvejr den dag, og der blæste en bidende vind over appelpladsen. Timerne sneg sig af sted, og der skete intet. Hen på eftermiddagen opdagede nordmændene, at vi ikke var kommet af sted, og at vi intet havde fået at spise den dag. De samlede i hast nogle rugbrødsklumper sammen i en stor kurv og fik dem smuglet gennem afspærringen op til os.

De svenske busser ved Mühlberg-lejren. Danske fanger venter på signal til at stige ind.

Det begyndte nu at mørkne, modet sank, og de mest syge blev båret tilbage til revieret.

Hvordan det gik dem og alle de andre, der måtte blive tilbage i Buchenwald, har Johs. Nybo Frederiksen skildret indgående i Pigtråd, årgang 1980, side 170.

Vi andre stod som nævnt i mørket på den store appelplads, og vinden for isende hen over pladsen.

Endelig ved 18-tiden skete der noget! Der blev givet ordre til afmarch. Vi gik ud igennem porten til de længe ventede Røde Kors-vogne, idet vi for sidste gang så ned over den store appelplads og de mange barakker.

Uden for var der imidlertid ingen Røde Kors-vogne. Der stod derimod en stor afdeling værnemagtssoldater med opplantede bajonetter. Vi gik op gennem yderlejren, op til banegården. Her holdt et godstog parat. Synet af soldaterne og derefter godstoget med de så velkendte kreaturvogne fjernede nok den sidste rest af optimisme, der endnu kunne være tilbage hos enkelte.

Natten var frostklar. Toget satte sig i bevægelse. Men hvorhen? Hjemad gik det i hvert fald ikke!

Til Mühlberg

Den næste formiddag holdt toget med os danske politifolk ved en lille station, der hed Neuburxdorf. I nogle timer opholdt vi os i en lille skov, og henunder aften marcherede vi ind i krigsfangelejren Mühlberg an der Elbe, Stalag IV B.

Krigsfangelejrene blev administreret af den tyske værnemagt i modsætning til

koncentrationslejrene, der stod under SS. Forskellen mærkede vi ikke så meget i boligforhold eller forplejning, idet vi lå lige så sammenklemt som i Buchenwald, og kosten var måske endda knap-

Me 4	32419
ti Nierstraßbordev,	
Gasthof Rudolph	
Bahnhof	
Rich.-Springer-Weg	
Holzbücherstraße	
Rich.-Springer-Weg	
Kärnerstraße	
Zum alten Witz	
Lindenerstraße	
Gottschalkstraße	
Weiße Burgstraße	
Sternsiedlung Möckern	
Lothr./Landsb. Str. (Endst.)	
Thekla (Endst. Str.)	
Portitz	

L.V.B. Nur gültig für die gebuchten Strecken
Ikke anvendt sporvognsbillet fra 1945 til kørsel inden for Leipzig-området. Prisen, 20 pfennig, er påstemplet. Som et kuriosum kan det oplyses, at prisen for at køre med sporvogn inden for Leipzigs område endnu (juni 1984) er 20 pfennig.

pere. Men vi mærkede det i måden, der blev talt til os på. Vi var stadig fanger, men dog en slags mennesker!

Senere har vi jo erfaret, at det var de danske myndigheder derhjemme, der havde forhandlet sig frem til denne ændring i vore forhold. En ændring, der skulle være til det bedre. At det også i praksis blev en ændring til det bedre, viser den omstændighed, at dødeligheden blev betydelig lavere i foråret 1945, end den havde været i Buchenwald.

Mühlberg var en gennemgangslejr. Efter en kortere tids karantæne, der også blev benyttet til fotografering, registrering, lægeundersøgelse o.s.v., kom krigsfangerne som regel ud i en større eller mindre arbejdskommando og blev indsat i arbejdstjenesten.

106 syge ladet tilbage - 60 døde

Sådan gik det også os. Af den

oprindelige styrke på knapt 2.000 tilfangetagne politifolk var 211 afhentet af Røde Kors den 8. december, 106 syge var ladet tilbage i Buchenwald den 17. december, og omkring 60 kammerater var døde. Det var således kun omkring 1.600, der blev overført til Mühlberg, og her skiltes vore veje fuldstændigt, idet vi i løbet af de følgende 6-7 uger blev spredt i 15-16 større og mindre arbejdskommandoer i et stort område, der nogenlunde afgrænses af Halle, Wittenberg og Dresden.

I arbejdskommandoerne var forholdene ret forskellige, bl.a. afhængig af det arbejde, der skulle udføres, og de tyskere, der stod for lejrene.

Samlet blev vi danske politifolk først igen ved den stortilede svenske Røde Kors-aktion.

Men det er en helt anden historie, som ikke skal fortælles her.

Kammeraternes hjælpefond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

SLAGSANG

for Danmarks politi i Buchenwald-fangenskab i 1944

Melodi: Vi har det saa godt i vores Ungdoms Vaar.

Først snupped' de os selv, saa snupped' de vores Fedt, maaske de snupper mere fra os lidt efter lidt, men een Ting skal de ikke snuppe fra os før vi dør, og det er vores gode, danske Politihumør.

Refrain:

og »Mützen auf und ab«,
det rører os »en Klap«,
og der skal ikke være noget »Brok«... i vores Blok.

I »Fryd og Gammen« fik vi Kryds paa vores Ryg, og Morgenkaffen minded' lidt om Eddikebryg, de fyldte os med Roe- og Kaalrabisøbemad, men Danmarks Politi var »renok« ganske ligeglad, og »Mützen...o.s.v....»

Saa kom vi ud og køre paa et læng're Stræk, de sørged' for tilstræk'ligt Sus og Gennemtræk, i 44 Timer nød vi Turen uden Vand, men hva'... vi var jo ogsaa gennemblødte alle Mand, men »Mützen...o.s.v....»

I Buchenwald vi førtes til et Badehus, de mente Danmarks Politi var fuld af Lus. Med nænsom Haand vi fik os hver især et Penselstrøg, som gjorde Temp'raturen i de nedre Dele høj, men »Mützen...o.s.v....»

Og morsomt nok saa blev vi »majet« ud paa ny, vi »gav Partiet« Døgnet rundt i »strivret« Py, med bare Tær i Skoene og uden Undertøj, blev Huden graa... og Tuden blaa... men »Mützen...o.s.v....»

Saa førtes vi i Procession til en Barak. De sa'e, den var tom, dengang vi kom... jo Tak... den vrimlede med Rotter og en Kæmpelopheær, som gjorde sig til gode paa den danske Flæskesvær, men »Mützen...o.s.v....»

Men frem for alt saa var vort Natteteje sundt, I Tre-Mands-Boxe laa vi fem og vælted' rundt. Vi ased', og vi mased', og vi frøs og nøs og'svor, det var jo ikke som at ligge hos vor Lillemor, men »Mützen...o.s.v....»

I Taageslud vi slæbte deres Træ og Sten, og Mud'ret sprøjted' lystigt om de danske Ben, med Pисken over Nakken bød vi med vort Tempo Trods: »Det tredie Rige... det skal ikke bygges op ved os!« Og »Mützen auf und ab«, det rører os »en Klap«, og der skal ikke være noget »Brok«... i vores Blok.

J. L.

Ved appellerne kommanderedes: »Mützen auf und ab! (Hue af og på).« »Fryd og Gammen«, vort »Kælenavn« for Neuegamme. Ved »Aflusningen« i Buchenwald smurtes vi ind i et Fluidum, der havde uhyggelige Eftervirkninger.

**Med tilladelse af tidligere formand for Buchenwaldklubben,
politiassistent Julsgaard Larsen (Forfatter)**

Ankomst til Buchenwald

Å ankomme til en tysk konsentrasjonsleir for første gang og uten å ha hørt om den »velkomst« som normalt ventet nykommere, det hører til de virkelige sterke opplevelser i et menneskes liv. Vi — 350 norske studenter — hadde allerede i januar 1944 gjennomgått denne ukristelige innvielse til et nytt liv, til livet i konsentrasjonsleiren Buchenwald. Da de ca. 2000 danske politifolk ankom K. L. Bu. 28. september samme år, viste i alle fall de ca. 230 norske studenter som fremdeles oppholdt seg i Buchenwald, hva som ventet nykommerne, og de visste også at det overgikk alt de nyankomne selv kunne tenke seg.

Hva kunne 230 fanger, som til og med selv var isolert i en leir i leiren, gjøre i en slik situasjon? Det var igrunnen enkelt nok. Vi var privilegerte — fikk pakker hjemmefra (og fra Danmark!) og bedre forpleining enn de andre fangene. Danske »SUNROSE« skinkebokser, og sardiner i olje! Til og med tobakk og annet snadder hadde vi så vi kunne dele med oss. Det monnet kanskje ikke så meget målt i gram og kalorier. Men vi visste nok også noe annet: at *solidaritet* med de nyankomne var like viktig som skinkebokser og sigaretter.

Det var altså det budskap vi forsøkte å formidle i form av sardiner og tobakk til våre nyankomne landsmenn — for det var slik vi opplevet dere: dere *har* allerede 230 venner her i Buchenwald som dere ikke visste om før dere kom! Vi er her allerede og kan eet og annet som det er nyttig å vite i en KZ, og vi vil også dele vår viten med dere.

Efter en tid ble også siste pulje av de norske studentene sendt annet steds hen, og våre danske venner ble igjen, »alene« — med ca. 30.000 andre fanger. Men vi skulle gjenforenes før noen av oss ante, og på en mildest sagt minneverdig måte.

Den 14. desember 1944 kom de norske studentene for annen gang til Buchenwald, og nå i et antall av ca. 600. Nå var det vi som utsultet og medtatte av strabaser, som de danske politifolkene var da de først kom i september. Denne gang hadde vi jo en anelse om hvilken mottakelse som ventet oss fra SS

og leirmaskineriets side. Men vi kunne ikke ane at så mange *venner* også skulle være parat til å organisere en utrolig velkomst for oss.

La meg minne om at ordet »organisere« på leirspråket betydde: å få til noe på ulovlig og fordekt måte. Her kan jeg ikke gjøre noe bedre enn å sitere fra den norske boken *Tysklandsstudentene* som er beretningen om de norske studenters fangenskap i Tyskland: »Alle ville hjelpe oss. Tross forbud, vakter og disiplinærstraffer smuglet de til oss kaffe, brød og suppe av sine egne altfor knappe rasjoner, og de gav oss med glede. Det var en solidaritet som var gripende. Men først da de danske politifolkene gikk til aksjon, ble det fart på bespisningen. De gikk systematisk til verks, og siden de var over 2000 mann som alle fikk rikelig med pakker fra Røde Kors, ble det ganske store mengder de smuglet inn til oss. Vi fikk lov å gå ti mann av gangen til et avtrede i nærheten. Der møtte danskene opp, og fylte de tomme sekkene våre med mat og — sigaretter!«

Det ble en uforglemmelig forskjell på de norske studenters første og annen ankomst til Buchenwald. Det som gjorde forskjellen, var den solidaritet våre danske venner og andre medfanger viste oss da vi var meget langt nede etter flere uker på transport med lite mat og store påkjenninger.

Over minnet om min annen ankomst til Buchenwald, som kunne blitt opptakten til en avsluttende katastrofe, hviler nå i steden et skjær av fremtidstro og — ja, nesten glede.

Derfor er det sant som det står skrevet i boken *Tysklandsstudentene*: »De danske politifolkene var vel våre beste venner i fangenskapet.«

Oslo 7. juni 1984
Knut Erik Tranøy

Startsignal for Dachau

Heinrich Himmlers meddelelse.

Den 21. marts 1933 kunne man i bladet »Münchner Neuesten Nachrichten« læse følgende bekendtgørelse: Onsdag d. 22. marts åbnes i nærheden af Dachau den første koncentrationslejr med indkvarteringsmuligheder for 5.000 mennesker. Vi har truffet denne beslutning uden mindste betænkelighed og med den overbevisning, at det vil være til beroligelse for den nationale befolkning.

Heinrich Himmler

Hilsen fra Polen

For nogle år siden afsendte en polsk fangekammerat breve til tre danske politimænd, som han havde været sammen med i koncentrationslejren Buchenwald. Da både navn og adresser var fejlagtige og mere lignede polske end danske, blev de af postvæsenet returneret til afsenderen efter forgæves at være søgt anbragt. De tre breve blev imidlertid senere på ny sendt til Danmark, og ad omveje nåede de frem til mig i begyndelsen af 1983.

Der udvekslede sig derefter en brevveksling mellem polakken og mig, og i første omgang kunne jeg fortælle ham, at i hvert fald een af adressaterne var identificeret, men desværre kort forinden afgået ved døden. Senere blev også de to andre adressater identificeret. Men desværre også for deres vedkommende for sent.

»Mietek« fotograferet i sin fine polske advokatkappe som ridder af Polonia Restituta-ordenen.

Polakken hedder Mieczyslaw Stankiewics. Han er efter krigen blevet advokat og er dekoreret med den polske orden »Polonia Restituta«. Han har nu trukket sig tilbage som pensionist.

Hvad han har at fortælle om sig selv og om sit forhold til os danske politifolk i Buchenwald, fremgår af nedenstående.

Hans brev er oversat fra polsk af præsten ved den katolske menighed i Mari-bo, Eugen Legut. Fodnoterne er mine.

Hans Andersen

Til mine danske venner
fra Buchenwald-tiden

Kære danske venner!

Formanden for Buchenwaldklubben, hr. Hans Andersen, har opfordret mig til at gengive mine erindringer om Buchenwaldtiden. Gennem ca. tre måneder var jeg dér sammen med danske politimænd fra København.

De kammerater, der boede i blok 63 i kz-lejren, husker sandsynligvis en mager, bleg ung mand, polak, der bar briller. Det var mig. Jeg fungerede som sekretær i blok 63 og hørte til Stubendienst i blok 63. Fra Stubendienst var der ingen andre end mig, der bar briller. Jeg boede til stadighed i nærheden af Gerhard Pfeiffer, som var Blockältester og central person for hele barakken.

Jeg erindrer den dag, da det rygte bredte sig i lejren, at SS transporterede ca. 2.000 danske politimænd fra København til Buchenwald. På appelpladsen ved lejrens indgangsport så jeg hundredvis af politifolkene i uniform med det kongelige danske politiemblem. Snart gik de til badeanstalten, hvor de blev omklædt til fangedragt.

Kort efter blev hele polititransporten overført til den såkaldte Kleinlager, hvor de blev puttet ind i blok 59, nr. 62 (1) og nr. 63. Kleinlager var nemlig det sted, hvor nyankomne fanger fra forskellige nationer begyndte deres tornede vej.

Nævnte bloknumre lå i en afdeling af lejren, hvor fangerne var garderet mod smitsomme epidemier (f.eks. tyfus). Der var træbarakker, som lignede hestestalde, hvor fangerne lå på brikse i indtil fire etager.

Stubendienst i blok 63 bestod af 7-8 personer. Blokkens chef (Blockältester) var den tyske kommunist Gerhard Pfeiffer, stærkt antinazistisk, der siden 1933 til stadighed havde opholdt sig i koncentrationslejr. Hans hjerte bankede for de

politiske fanger. Resten af Stubendienst var internationale.

Stedfortrædende Blockältester var polak, Mirosław Agdan, sekretæren, der Schreiber, polak, Mieczysław Miłam Stankiewicz, andre politiske fanger var forbundet med den polske undergrundsorganisation. Jeg blev kaldt »Mietek«, det er et navn, som er en forkortelse af navnet Mieczysław. Jeg var tyve år gammel.

I 1941 flygtede jeg fra det okkuperede Polen over til Rumænien, fordi jeg ønskede at indtræde i den polske armé i det frie Vesten, hvor general Władysław Sikorski virkede. I Rumænien blev jeg arresteret og dømt til døden, men under eksekutionen lykkedes det mig at flygte. Efter et par måneder blev jeg arresteret igen af Gestapo og transporteret til kz-lejren Majdanek, og fra april 1943 opholdt jeg mig i Buchenwald. Min far, som var dommer, blev dræbt i Majdanek.

Da jeg ikke var så stærk, gik jeg i Buchenwald et lettere job, nemlig som skriver i blok 63. Mine polske kammerater hjalp mig til at få dette lettere job, da jeg havde kendskab til russisk og tysk. De andre medlemmer af Stubendienst i blok 63 var: frisør Leopold, tjekkoslovakisk patriot, fransk partisan François Frontczak (bor nu i Frankrig og er »chevalier de la légion d'honneur«). Endvidere to polakker fra undergrundsbevægelsen og Ernst, en tysker, som var arresteret på grund af, at han nægtede at arbejde i Hitlers våbenindustri.

Mellem Stubendienst i blok 63 og de danske venner blev der straks fra begyndelsen knyttet venskabsbånd og samarbejdet om at mildne levevilkårene i det hitlerske helvede. Kontakten mellem os lettedes ved danskernes tyske sprogkundskaber. Danske politimænd af alle grader kom ofte til det rum, hvor den tyske blokfører Gerhard Pfeiffer sad og arbejdede. Jeg var ofte til stede og deltog i de lange samtaler, der blev ført. Da jeg havde kontakt med undergrundsbevægelsen i lejren, informerede denne mig om nyheder fra BBC i London. Vore tanker kredsede omkring håbet om, at Hitler snart måtte falde.

Enkelte danske kolleger, som jeg jævnlig traf, husker jeg især. En af dem var ansat i kriminalpolitiet i København, han var høj og slank, blondt hår, omkring 40 år gammel. Han røg pipe. Jeg erindrer to navne: Fred Alidrose og Kaj Andersen fra København. Jeg ved

ikke, hvem af dem, der var kriminalmand. Den tredje dansker, som jeg husker, var Kaj Lumholz Petersen, men han er død. (2). Det fik jeg at vide af Hans Andersens brev.

Jeg ville være taknemlig, hvis danske kammerater, som var i blok 63, ville skrive til mig og fortælle, om de to nævnte kolleger lever endnu.

Som jeg har antydnet, var livet i koncentrationslejren strengt. Jeg drømmer stadig om det, som jeg har oplevet: appel, SS-mændenes skrig og kommandoen: Mützen ab!

Jeg, som polsk politisk fange, følte mig godt tilpas mellem danske venner. Når danskerne sang deres folkesange, satte jeg mig for at lære dem. Jeg husker desværre kun en munter sang: Ulle klappen, som jeg ofte nynner, når jeg ihukommer den tid i lejren. (3)

Som jeg allerede har nævnt, gik der flere transporter med nyankomne fanger fra europæiske lande gennem Kleinlager. Jeg personlig husker jer danskere med stor sympati. I var mennesker på et højt moralsk niveau og med en høj kultur. I havde omsorg for jeres ældre og syge kolleger, og I var ærlige, danske patrioter. Jeg husker ikke, at der var konflikter blandt jer, selv om livet i disse omgivelser ikke var let.

Vi polakker og franskmænd var helt adskilt fra vore familier, fordi tyskerne dengang blev fordrevet fra vore lande. Med taknemlighed husker jeg, at danskerne gav os cigaretter og andre ting fra de pakker, som de modtog gennem Dansk Røde Kors. Jeg vil også gerne her udtrykke min agtelse for Dansk Røde Kors, der på forskellige måder viste deres omsorg. De sendte jer ikke kun levnedsmidler, men også sportsdragter og vintersko, som I kunne iføre jer i stedet for fangedragten. Dette resulterede i, at I danske blev overflyttet til et andet sted i nærheden af den danske grænse. Dette sted var en krigsfangelejr. (4)

Jeg personligt overlevede i Buchenwald, skont de følgende måneder blev endnu grusommere. Men jeg havde den lykke, at Buchenwald blev befriet af den amerikanske hær den 11. april 1945.

Da jeg i 1980 besøgte Buchenwald med en polsk gruppe, stod jeg i lang tid og så på den skov, som vokser dér, hvor blokkene nr. 59, 62 og 63 stod. Jeg tænkte på alle dem, som omkom dér. Jeg tænkte også på dem, for hvem det lykkedes at overleve. Med stor sympati

gik mine tanker tilbage til den tid, jeg tilbragte sammen med mine danske venner.

Fodnoter

1) Dette må være en erindringsforskydelse fra Mieteks side. I blok 62 boede ungarske jøder - alle i en forfærdelig forfatning.

2) Også de to førstnævnte (den ene må være identisk med Frede Abildrose) er

døde, og dette er nu meddelt Mietek.

3) Når vi blev kaldt ud til appel af vore egne, skete det ofte med råbet: »Ud af klappen!«. Det er utvivlsomt det udtryk, Mietek husker (men ikke har forstået).

4) Det er rigtigt, at de fleste af os i december 1944 blev overflyttet fra koncentrationslejren til en krigsfangelejr, men det var desværre ikke i nærheden af den danske grænse.

Jørgen Schütter og endnu en tyskkyn- dig kollega arbejdede meget med gerningsmanden, og der opstod et ganske fortroligt forhold mellem de tre mænd.

Da alt var klarlagt, blev gerningsmanden udleveret til retsforfølgelse i Tyskland, nærmere betegnet hans hjemby, Hamborg. Schütter og hans kollega blev tilsagt til at give møde som vidner.

Et sus gennem retssalen

Der gik et sus gennem retssalen, da de to rejsehøldsmænd gik hen og hilste på den anklagede, inden de satte sig på vidnebænken.

»Det gør vi da herhjemme, så det fandt jeg intet mærkeligt i,« sagde Schütter, og fortsatte med at berette om næste chok, de beredte retten.

Da de skulle sværge ved Bibelen, at de ville tale sandt, nægtede de begge at aflægge ed, idet de fremhævede, at i Danmark kunne man godt tale sandhed uden Bibelen. Der blev en lang diskussion dommerne imellem, men man endes om at godtage de danske vidners udsagn uden edsafleggelse.

Jørgen Schütter kom i vidneskranken først. Den sigtedes kvindelige forsvarer gik ham hårdt på klingens med hensyn til hans tyskkundskaber. Schütter måtte nøje gøre rede for sin realeksamen, og for sin tid på de syv have, før hun accepterede hans sproglige kvalifikationer.

Sus nummer to

Da den anden politimand skulle vidne, var den kvindelige forsvarer igen i offensiven. Også han måtte redegøre for sine skolekundskaber.

»Har De ikke yderligere erfaring med det tyske sprog, for eksempel supplerende, praktisk uddannelse?« fortsatte damen.

Kollegaen tøvede med svaret, så sagde han: »Joh, i en tysk institution.«

»Hvilken tysk institution?« ivrede advokaten.

»Det var under krigen,« undveg politimanden.

»Så meddel dog retten, i hvilken tysk institution, De var!« råbte forsvareren.

Da politimanden atter tøvede, fortsatte hun: »Jeg beder reisformanden om at få vidnet til at svare!«

Det blev ikke nødvendigt. Forinden havde den danske politimand med høj, klar røst udtalt: »Der var tale om den tyske stats koncentrationslejr Buchenwald og Neuengamme!«

Da gik det tredje sus gennem retslokalet...

JUL I MÜHLBERG

Kort før jul 1944 blev politiet overført fra koncentrationslejren Buchenwald til krigsfangelejren Mühlberg. Her blev de indkvarteret i nogle barakker, der i bogstaveligste forstand var tomme - ingen køjer, ingen borde, ingen bænke.

Her lå man så på gulvet og fejrede jul og nytår.

Juleaften og nytårsaften blev det tilladt at have lys i barakken til midnat. I barakken, hvor Ernst Frohn var, havde man fået organiseret en flagermuslygte. I lyset fra denne skrev Frohn nytårsaften nedenstående digt, som han samme aften læste op for kammeraterne.

»Glade jul - dejlige jul«
hvor lyder den tone falsk og hul
i en krigsfangelejr med gulvet som leje,
hvordan kan man her få julen i eje?
Ingen julemad eller i al fald for lidt
og ingen lys, det gør livet stridt.
Hvordan skal man tænde julens kæрте
med kulde om en og frost i sit hjerte?
Fjernt fra sit hjem og alle de kære
hvordan skulle julens fyrste man ære?
Det hele er tant og tomt gøgleri
tilsat lidt stemning og tomt føleri,
der passer for børn og deres lige
men som for livets realisme vige.
Julen til os har intet bud,
det hele er vrøvl, der er ingen gud.

Dog julen kom, som den altid må,
og hvad lod Gud så os ikke få.
I en tom barak evangeliet bli'r læst,
og salmerne lyder vel først lidt hæst,
men »Engle dale ned i skjul«
forkynder glade, at nu er det jul,
og tonen stiger, mens stemmerne klares,
det var som af englene salmerne bares.
Man aner den store nød og elende,
der hersked, da Gud lod stjernen tænde,
man føler den gave Jesus gav,
da han lod sig føde i stalden lav,
da han sank ned i det usleste usle
for at frelse os der på Jorden pusle.

»Julefryd og julefred«
sænker sig i vore hjerter ned,
vi oplever julen som aldrig før,

en velsignelse vi fik det aldrig dør.
»Velkommen igen Guds engle små«
trods klingende frost godt år I spå
er ikke længre blot en tirade
men noget der føles af hjerter glade.
Gud lod den bedste jul os få,
der resten af livet i mindeglans stå.

Ernst Frohn

Det retsmøde vil tyskerne sent glemme...

I sin erindringsbog, »Rejsende i kriminalitet«, fortæller politiinspektør Jørgen Schütter, 33 års tjeneste i rigspolitichefens rejsehøld, heraf 14 år som chef, om en af de mange sager, han behandlede.

På en jysk campingplads fandt et mord sted (eller faktisk to: en kvinde og en dreng). Schütter kommer ikke nærmere ind på sagen, men mange avislæsere vil huske, at gerningsmanden var en brandmand fra Hamborg, og at han blev anholdt i Sverige.

Hvad der videre skete, har Schütter fortalt i en snæver kreds, men jeg synes godt, slutningen kan fortælles videre, skriver vicepolitikommissær Knud V. Hansen i »Jyllandsposten« for 31. marts i år.

Jeg husker kulden, sulten og stanken

Jeg husker kulden i Buchenwald.

Jeg husker sulten og stanken.

Jeg husker den bitre nød og den gru, den rædsel og afmagt, der fyldte vort sind. De levende lig.

De væskende sår.

De rigtigt døde i tusindvis, der nøgne lå stablet på marken - med nummer på låret og åben mund, med brystne øjne - besmurt i lort. Afventende ilden i ovnen.

Jeg husker nætternes mareridt, hvor vi lå pakket på hylder, mens lopperne bed os, og hosten lød fra hvileløse, forpinte kroppe.

Jeg husker appellernes håbløshed, hvor trætte skarer stod frysende sammen, mens råbene gjalded fra hunnernes mund, og stokkeslag ramte kadavernes knogler.

Jeg husker transporternes helvede, hvor vi stod stuvede - uden nåde i dagevis i lukkede vogne, med rallende åndedrag - syge af tørst. Med smertende lemmer og had til livet.

Jeg husker sliddet i Taucha, hvor vi magre og sløve i nætter lange blot læssede jord, fordi man sagde, vi kunne vor frihed generhverve.

Bedrag og løgn og forbandet svindel var den erfaring, vi atter høstede. Vi kunne næsten misunde dem, der hang i galgen og helt var fri for alle lidelser - alle trængsler.

*Øjvind Wimmelund
Buchenwald 44/45
Nu: Bymarken 1
7330 Brande*

Appelpladsen i Neuengamme, fotograferet efter kapitulationen. Det er SS-soldater, der nu er fanger.

AMALIENBORG 1944

Af politiassistent Helmuth Pedersen, København

Jeg startede ved vagtskiftet klokken 0700 og gik vagt foren et af palæerne i 2 timer. Derefter havde jeg indetid i 2 timer.

Klokken 1100 stillede vi atter op til vagtskifte, og jeg skulle gå vagt foran Frederik d. VIII's palæ, hvor kronprinseparret boede.

Præcis klokken 1100 marcherede vi over slotspladsen, men vi havde kun gået få skridt, da der blev varslet luftalarm.

Vi afviklede vagtskiftet på hel normal måde, og jeg afløste sammen med en ung politimand de to poster ved palæet.

Klokken ca. 1115 kom en civilklædt politimand, som havde fridag, cyklende ind på slotspladsen. Han fortalte mig, at han havde overværet et tysk angreb på én af politistationerne, og at politiet blev afvæbnet og interneret. Jeg sendte ham straks op til vor leder, politikommissær Nielsen-Ourø, så denne kunne blive underrettet. Der gik blot 2 timer, så kom han tilbage. Han havde hørt politikommissæren tale i telefon og hørt denne sige, at her kommer de i hvertfald ikke ind.

Som en myretue

Snart efter så jeg politikommissæren komme ud ved Kolonnaden med alle de ledige politifolk, og lidt efter var Amalienborg slotsplads som en myretue. Spanske ryttere kom for dagens lys, og de blev banket ned i stenbroen ved alle fire indkørsler til pladsen. Ligeledes ved indkørslen til Fredericiagade fra Amaliegade. Sandsække blev stablet op vinkelet ud fra palæhjørnerne og et stykke

ud på vejbanen. Der blev arbejdet hektisk organiseret og ledet godt og hurtigt af politikommissæren. Flere civile hjalp til med sandsækkene, bl.a. havnearbejdere fra Larsens Plads og flere bude fra Magasin Du Nord.

Tilskuerne ville hjælpe

Jeg var blevet posteret udenfor de spanske ryttere ved Fredericiagade for at holde de mange tilskuere tilbage. De ville ind og hjælpe til. I det samme kom en tysk soldat kørende på cykel ad Amaliegade mod slotspladsen. Han stod af cyklen og masede sig ind mellem de mange tilskuere. Da han nåede frem til mig, bemærkede jeg, at der på cyklens styr var påmonteret en maskinpistol. Soldaten spurgte om vej til et hotel i Bredgade. Jeg fortalte ham at han skulle køre tilbage ad Amaliegade til Esplanaden, og at alle gader her var afspærret. Jeg tror han var sendt for at sondere terrænet, men da folk begyndte at trænge ind på ham og forlangte, at jeg skulle skyde ham, så fik jeg vendt tyskeren og hans cykel i den rigtige retning og skubbede ham fri af mængden, og derpå forsvandt han tilbage, hvorfra han var kommet.

Ventetiden var lang. Og ville tyskerne i det hele taget komme? Det lå imidlertid i luften, at hvis der skete noget, så ville det blive her.

Vi var 48 mand

Henne bag sandsækkene stod politifolkene og ventede. Fem mand i hver side af Amaliegade. Vi var ialt 48 politifolk. De andre var blevet placeret ved de øvrige indkørsler og nogle inde i haverne. Vi havde 4 maskinpistoler, men de skulle benyttes af posterne i de forskellige porte.

Det havde hele tiden været svært for mig at holde folk på afstand fra afspærringen, men da jeg nu klokken 1215 kiggede mod Gefionspringvandet, fik jeg pludselig øje på en tysk marchkolonne, der gik mod slotspladsen. Jeg behøvede kun at pege for at få folk til at forsvinde. De løb ind i porte og gadedøre og hvor de ellers kunne forsvinde hen. Jeg løb ind og skød et lille stykke afspærring på plads, og så hurtigt hen bag sandsækkene.

Det var meget nervepirrende at ligge og vente. Hvordan vil det udarte, og hvad vil der ske.

Knuste ølflasker

Et stykke nede i Amaliegade ud for kælderbeværtingen i nr. 39 holdt en ølvogn med hesteforspand. På fortovet stod 2 ølkuske og stablede kasser med tomme flasker. Da den tyske marchkolonne passerede ølvognen, tog ølmændene favnen fuld af tomme ølflasker og løb efter tyskerne, hvorpå de begyndte at knuse flaskerne mod stenbroen foran tyskerne. Da de ikke havde flere flasker, løb de tilbage og hentede en ny forsyning flasker, som de fra fortovet kastede ud foran tyskerne. Det knasede i stenbroen efterhånden som tyskerne marcherede frem mod os. Ih, hvor jeg beundrede de to ølmænd og i øvrigt tyskernes langmodighed.

Jeg anslog de tyske soldater til at være mellem 50 og 60. Alle bevæbnede med karabiner, undtagen kaptajnen, som gik i spidsen med stor svaj i huen, svingende med en pistol i højre hånd.

Vi lå og ventede spændt på ordre til at begynde skydningen, og da jeg kiggede over på det andet hjørne, så jeg politikommissæren sammen med livgardens kaptajn Henningsen. Han var i fuld garderuniform, men med skråhue.

Der blev åbnet lid

Da tyskerne nåede til Fredericiagade trådte pludselig politikommissæren ud på vejbanen og rakte begge arme i vejret og råbte »halt«. I det samme lød der et skud. Politikommissæren råbte over til os fem mand, om det var os, der havde skudt. Da vi svarede benægtende, råbte han, at nu måtte vi skyde. Jeg personlig mener, at det var den tyske kaptajn, som havde affyret skuddet, men ihvertfald skød vi ind i de grønne uniformer.

Tyskerne havde smidt sig ned og kravlede ud i siderne alt medens de skød på os. Vi lå imidlertid særdeles godt gemt bag sandsækkene, men alligevel lykkedes det en af tyskerne at ramme en politimand i hovedet. Det skete på den anden side af vejen, og den pågældende blev straks efter afhentet af kvindelige Røde Kors samaritter, og han blev fjernet, medens kuglerne fløj om ørerne på dem.

Det lykkedes for en ganske ung soldat at nå frem til de spanske ryttere, og idet han rakte armene i vejret for at gribe fat, blev han skudt af en politimand. Ty-

Politiet ligger i dækning i Amaliegade. Det var foran denne sandsæk-barrikade, at kaptajn Schlichtkrull blev hårdt såret.

skeren skreg og råbte »Mutter, Mutter«. Politimanden fik et chok og måtte ligeledes afhentes på en bære af lotterne. Ja, de lotter havde en travl dag, for palæforvalter Slichtkrull havde samtidig vovet sig for langt frem, og han blev ramt 2 cm under hjertet.

Mange døde tyskere

Der var en del tyskere, som var rendt ind i opgange og derfra kunne de beskyde os.

Det var gået hårdt ud over tyskerne. Der lå ca. 25 døde og sårede soldater på vejbanen. Efter en kort pause kom en tysk ambulance. Den bakkede først ind i en port, og derefter ud på kørebanen, hvor den tog nogle af de sårede tyskere op og kørte bort. Et stykke tid efter kom en tysk lastvogn, og 2 soldater smed de døde tyske soldater over fjælen på vognen, og man kunne høre hovederne ramme den tomme vognbund. Det var råt, syntes jeg. Senere fik jeg at vide, at den tyske ambulance havde læsset ammunition af i porten til derværende soldater.

Der blev nu en lang pause, og jeg var en tur nede i palæets kælder. Her så jeg kronprinseparret stå med deres børn. Kronprinsesse Ingrid med prinsesse Margrethe i hånden, og kronprins Frederik med prinsesse Benedikte på armen.

Jeg kravlede atter ud bag sandsækkene, men jeg havde kun opholdt mig der et øjeblik, da der lød nogle kraf-

tige drøn, som tilsyneladende kom fra Toldeboden. Straks efter begyndte det at brænde i en fem-etages ejendom lige netop der, hvor ølvognen tidligere havde holdt. Ilden var meget voldsom, og røgen drev ind over slotspladsen, så vi næsten ikke kunne se hvad der foregik i Amaliegade.

Pludselig lød der et mægtigt brag. Det var hele muren fra den brændende bygning, som væltede ud over kørebanen.

Sigtekornet røg

Det var efterhånden blevet lidt mere sigtbart, og jeg syntes pludselig, at sandsækkene var blevet så flade. Derfor kravlede jeg ind til siden, hvor jeg åbnede døren til et stålskilderhus, som stod på hjørnet af palæet. Man kunne imidlertid ikke bruge karabinen fra den smalle revne, der var i huset, så jeg kravlede ud igen. Derimod fandt jeg på at lukke døren op, og da denne gik op mod muren på palæet, var det et udmærket sted at stå, hvor man kunne skyde med faste anlæg.

2 af mine kammerater, som jeg havde ligget ved siden af, kom nu også kravlede væk fra sandsækkene. Det var Helge Andersen (Bror Anders) og Knud Mogensen. Da vi pludselig så en soldat zik-zakke midt på kørebanen i Amaliegade, sagde Bror Anders: - Nu skal I se, hvordan man ordner sådan en fyr, og han lagde an og sigtede. Pludselig lød et skud fra Amaliegade. Bror Anders tog

Fangerne på Politigården jubler over deres egen og landets frihed.

karabinen ned og kiggede forbausset på sit gevær. Sigtekornet var skudt væk. Det var faktisk et mirakel, for én centimeter til højre, så var Bror Anders aldrig blevet fastansat!

Vi havde som før omtalt en maskinpistolskytte inde i porten, og han kom nu frem. Han gik ud midt på kørebanen og »tømte« et magasin. Han holdt imidlertid maskinpistolen forkert, og han smadrede en masse ruder i Amaliegade. Han sprang ind til siden og satte et nyt magasin i, og ved andet forsøg »fejdede« han hele Amaliegade ren. Vi så ihvertfald ikke flere tyske soldater.

Tysk krigsskib ankommer

Der blev nu en længere pause, og vi stod alle mand på hjørnet af palæet. Et bud fra Magasin du Nord kom ud fra porten og spurgte mig, om jeg havde noget imod, at han sprang over plankeværket, for så ville han komme over til Toldbodmøllen, og derfra ville han prøve at finde ud af, om der var nogle soldater i Toldbodgade. Jeg fortalte ham, at det var alt for farligt, men han holdt på, at han nok skulle passe på. Jeg gjorde ham bekendt med, at det helt var på hans eget ansvar.

Derpå forsvandt han. Efter 3 minutters forløb kom han atter tilbage, og han fortalte nu, at han havde set, at et tysk krigsskib var ved at lægge til kaj ved Larsens Plads. Det vil så sige, at tyskerne kunne falde os i ryggen.

Politikommisær Nielsen-Ourø og de andre politifolk stod ovre på deres side

af Amaliegade, og jeg råbte nu over til dem, at vi nok kom til at fortrække til kælderen, for der var et krigsskib ved Larsens Plads.

Vi trak alle mand ned i kælderen og begyndte at stable sandsække op i vindueskarmen, og gik herefter i venteposition.

I det samme begyndte krigsskibet at skyde med en kanon, 5-6 skud. De ramte alle muren i Toldbodgade til Chr. 9.'s palæ. Jeg hørte en rude blive knust i Chr. 8.'s palæ i kælderen til køkkenporten, og straks lød der en mindre maskinpistolsalve. Derpå blev der atter skudt fra krigsskibet, men nu havde politimanden med maskinpistolen stillet om til enkeltskud. Nu forblev krigsskibets kanoner tavse, og skibet forsvandt lige så hurtigt, som det var ankommet.

Våbenstilstand

Vi opholdt os et stykke tid i kælderen, da vi så vores politikommisær gå over mod afspærringen ved Frederiksgade ved Marmorkirken. Der talte han et stykke tid med en højtstående tysk officer, og da de skiltes svingede politikommisæren med armene og råbte, at vi nu kunne komme frem.

Det var kun modvilligt, at vi gik frem, for vi syntes, at nu gik det lige så godt! Jeg var én af de første, der gik over slotspladsen, og da jeg kom til Kolonnaden ville jeg dreje til venstre for at gå ind i Chr. 9.'s palæ. Der var nemlig blevet skudt meget derinde. Lige idet jeg drejede til venstre, kom en kugle farende og

»svitsede« min højre øreflip. Derefter ramte kuglen en af søjlerne på siden, så træsplinterne fløj om ørerne på mig. Jeg, som altid har troet, at søjlerne i kolonnaden var af det pureste marmor! Det var ellers ned på maven og »slange« sig resten af vejen for at komme i skjul. Det var tæt på, og så var »krigen« endda afblæst.

Atter på post

Efter en lille pause i vagtstuen blev vi atter sendt på post, og de spanske ryttere og sandsækkene blev fjernet. Der blev i stedet opsat rød-hvide afspærringslægger. Det var en aftale politikommisæren havde truffet med den tyske officer.

Kampen havde varet 3 timer og 5 minutter.

Der gik ikke lang tid, så var hele slotspladsen et myldrende menneskehav. Folk var ellevilde, og aldrig har politiet været så populært! Det var i det hele taget dejligt at være politimand.

Da der var blevet lidt ro på pladsen, blev jeg posteret ved Chr. 8.'s palæ. Det var regentpalæet, og medens jeg gik der, kom dronning Alexandrine hen til mig. Hun var meget glad og smilende. Hun fortalte, at det kongelige hus nok skulle bespise de mange politifolk, men at man ikke skulle forvente, at det blev til flæskesteg i dag. Middagen kom sikkert til at stå på havregrød, sagde hun smilende.

Klokken 1800 blev jeg afløst, og så gik jeg ind til havregrøden.

Under mit ophold i vagtstuen hørte jeg nyhederne fra BBC i London, og her fik vi alt at vide, som var sket på Amalienborg. Især den med krigsskibet. De hævdede fra London, at 9 tyske skytter var blevet skudt, da de skulle lade kanonerne, og at krigsskibet måtte stikke af.

Fik 100 kroner

Klokken ca. 2200 blev mandskabet, der havde indetid, bedt om at stille sig op i baggården til gardernes vagtstue. Det var meget mørkt, men nu trådte der to »mørke skikkelser« frem, takkede for vores indsats om eftermiddagen. Det var to medlemmer af det forretningsministerium, der på den tid styrede landet, men navnene på de to mænd fik vi ikke oplyst. Hver politimand fik 100 kroner for ædel indsats. Tyskerne må ikke have stået i ret høj kurs på den tid, men vi var selvfølgelig glad for pengene, for det var jo en ugeløn på den tid.

Kørte med politiet

Da jeg skulle på post mellem klokken 0100 og 0300, var der ikke folk nok, og jeg fik tildelt en frihedskæmper som makker. Han var ganske ung, men var selvfølgelig iført den obligate lyse cotton coat og en »kuglesprøjte« over højre skulder. Der skete ikke meget i de to timer, men vi så da en tysk lastmotorvogn med tremmer køre ad Toldbodgade mod frihavnen. Den var lastet med politifolk, og vi kunne tydeligt se uniformerne gennem tremmerne. Det var et sørgeligt syn, og det gjorde et stærkt indtryk på mig.

Hipo-folk

Om formiddagen den 20. september stod jeg sammen med en kollega ved afspærringen ved Toldbodgade overfor Larsens Plads. Pludselig kom en af politiets gamle patruljevogne kørende, og den standsede ud for os. Siderne på vognen var fjernet, og der var opstillet et sæde i midten af vognen, men på langs, og der sad fire hipofolk med ryggen mod hinanden, og endvidere to på forsæderne. De havde alle maskinpistoler. En af hipoerne råbte, at nu kom turen snart til os, og han kom med en masse trusler. Min makker og jeg nøjedes med at nikke, og ellers ignorerede vi dem. Vi var klar over, at de prøvede at provokere os, men hvad kunne vi stille op med to karabiner mod seks maskinpistoler.

Jeg mener ganske bestemt, at han der talte var den berygtede Brøndum, for efter krigens afslutning, da retsmøderne fandt sted på politigården, var jeg sat til at bevogte Brøndum i to timer. Han var meget overlegen og sad nærmest, som om det var mig, der var sigtet. Men se, nu var det mig, der havde en maskinpistol, og jeg havde fået besked på af kriminalpolitiet at skyde Brøndum et bestemt sted, såfremt han prøvede at lave numre.

Magasin-budene

Da hipofolkene var kørt, mødte jeg budet fra Magasin du Nord. Han spurgte, om jeg kunne kende ham fra dagen forinden, og det kunne jeg i højeste grad. Han fortalte, at han efter kampen var taget tilbage til Magasin på Kgs. Nytorv. Der fik han at vide, at et andet bud fra Magasin også havde været med til at stable sandsække, og han havde fået 1000 kroner og en uddannelse ved Magasin. Den unge mand fortalte nu ledelsen, at han også havde været med til at stable sandsække og bygge

barrikader, og at det oven i købet var ham, der havde advaret politiet, da krigsskibet ankom. Ledelsen ville imidlertid ikke tro ham, og derfor ville han have mig til at bekræfte hans udtalelse.

Da jeg fik indetid, tog jeg den unge mand med op til politikommissæren. Jeg fortalte, at det var den unge mand, der havde advaret politiet dagen forinden, da krigsskibet ankom til Larsens

Plads. Jeg fortalte endvidere, at ledelsen ved Magasin ikke ville tro den unge mand, da han fortalte om sin indsats på Amalienborg.

Politikommissæren skrev derpå en anbefaling, hvor han fremhævede den unge mands indsats. Den unge mand var glad, da han forlod kontoret, men jeg hørte ellers ikke mere til ham om, hvordan det var gået.

Politiet under besættelsen

Politihistorisk Selskabs bestyrelse henvendte sig i begyndelsen af 1981 til cand.jur. Henning Koch og lic.phil. Henrik Stenvsborg med en anmodning om at udarbejde et projektoplæg til en undersøgelse af politiet under besættelsen. Oplægget forelå i maj samme år, hvorefter det drøftedes og godkendtes af selskabet. På generalforsamlingen hos politiet redegjorde de to forskere for undersøgelsens form og indhold:

- Undersøgelsen har til formål at redegøre for det danske - særligt det københavnske - politi's situation og udvikling fra rigspolitiets oprettelse i 1938 til nedlæggelsen af det kommunale vagtværn i 1947. Den konkrete sagsbehandling må være den grundlæggende målestok for, hvorledes et samfunds politi faktisk reagerer på en ekstraordinær situation som den tyske besættelse af

Danmark. Udgangspunktet for undersøgelsen er derfor en analyse af kriminelle sager. Der skal inddrages ikke blot sagskategorier, der var en følge af de specielle besættelsesforhold, men også sagspraksis vedrørende enkelte udvalgte »traditionelle« kriminalitetstyper skal beskrives. Det drejer sig om følgende gruppe af sager: spionage, sabotage og »Zersetzung«, overtrædelse af kriselovgivning (vedrørende maksimalpriser, vareåger og hamstring) vold (offentlig beruselse, gadeuorden, slagsmål etc.) og indbrudstyveri.

Netop denne sammenligning af sager og sagsbehandling vil belyse omfanget og karakteren af besættelsestidens særlige situation. For alle de fire nævnte grupper af sager gælder, at de repsektive love på den ene side hjemlede adgang til tvangsindgreb- ransagning, anholdelse og fængsling som i statsadvokatsager.

Fælledvejens politistation den 19. september 1944.

Formelle og uformelle myndigheders betydning

I undersøgelsens focus står politiets organisation og arbejde - forhold, der dels betinges af de forskellige sagstyper samt mængden af sager, dels betinges af de skiftende lovgivningsmæssige og administrative rammer. Først under rigsdag, regering og ministerier, siden under det såkaldte »departementschefstyre«, der med regeringens afgang den 30. august 1943 afløste landets politiske ledelse. Kort efter dannedes Danmarks Frihedsråd, ligesom politikerne fortsat spillede en rolle. Det var med andre ord en række forskellige formelle og uformelle myndigheder, som i løbet af besættelsestiden havde betydning for politiets opretholdelse af sikkerhed, fred og orden.

Kamp om jurisdiktionen

Denne normative udvikling må forstås og forklares på baggrund af den politiske udvikling, herunder det komplekse forhandlingsforløb mellem danske og tyske myndigheder. Den veritable »kamp om jurisdiktionen« over danske borgere, navnlig i forbindelse med sabotagesager og bevogtning af tyske virksomheder, tilspidsedes i maj og blev et kardinalpunkt i hele det dansk-tyske forhold. De principielle danske synspunkter udhuledes som følge af en tiltagende tysk pression, der dels skyldtes de stigende konflikter mellem besættelsesmagten og befolkningen (sabotage, schalburgtage, stikkerlikvideringer og clearingmord) dels Tysklands udenrigspolitiske/militære problemer. I sidste instans var denne jurisdiktionsstrid - sammen med en svigtende tillid til det danske politis holdning under besættelsesmagtens mulige sammenbrud - baggrunden for opløsningen og arrestationen af det danske politi den 19. september 1944.

Politiet en del af modstandsbevægelsen

Under den politiløse tid udgjorde det illegale politi en del af modstandsbevægelsen, ligesom det i et vist omfang deltog i sabotageaktioner mod tyskerne, men i øvrigt fortsatte det sin politimæssige virksomhed, blandt andet gennem oprettelsen af et omfattende efterforskningsregister.

Konkretisering af begreberne

For at sætte besættelsestiden i relief, er det nødvendigt at se på en periode før

og efter. En naturlig tidsmæssig afgrænsning er på den ene side oprettelsen af rigspolitiet pr. 1. april 1938. På den anden side markerer nedlæggelsen af det kommunale vagtværn den 30. september 1947 den endelige overgang til normale politimæssige tilstande.

Under hensyn til det store antal sager, som undersøgelsen omfatter, må der foretages en geografisk afgrænsning. København forekommer at være et velafgrænset undersøgelsesfelt. For det første fordi de danske og tyske civile myndigheder havde deres hovedsæde her. For det andet fordi der herfra findes et tilstrækkeligt stort materiale til at underlægge en statistisk fremstilling af de udvalgte, forskelligartede sagskategorier. Denne indsnævring til hovedstaden vil i nogen grad blive opvejet ved en gennemgang af den såkaldte »Rigspolitichefens avis«, hvor døgnets begivenheder i kredsen refereres. Hertil kommer en lang række beretninger fra det meste af landet, som Politihistorisk Selskab har foranstaltet indsamlet gennem de sidste par år. Der er her tale om politifolks egne fremstillinger af begivenhederne genoplevet efter en længere årrække.

I maj 1983 gav justitsministeriet forskerne en adgang til de klausulerede arkivalier. Den 1. april 1984 er begge forskere ansat ved Københavns Universitet. Til undersøgelsens gennemførelse fordres deres forskning på heltid i 3 år.

Det siger sig selv, at visse dele af en undersøgelse af denne karakter og størrelse undervejs kan vise sig mindre relevante, mens nye, væsentlige hjørner vil blive afdækket. Yderligere materiale må derfor indsamles og yderligere arkivgrupper inddrages i undersøgelsen.

Ideer og kommentarer til undersøgelsen modtages meget gerne, og der kan rettes direkte henvendelse til Politihistorisk Selskab eller til forskerne Henning Koch og Henrik Stevnsborg, Kriminalistisk Institut, Skt. Peders Stræde 19, 1453 København K, tlf. (01) 15 21 66.

Jørgen Andreassen, Humlevænget 12, 3480 Fredensborg (Dachau 142.557) 65 år 16. august.

Jørgen Clausen, Smidstruplund 8, 2950 Vedbæk, 60 år 17. august.

Erik Holm, Samsøg. 23, 9000 Aalborg, 65 år 19. august.

Keld Bøllner Jacobsen, Bogensevej 19, lejl.259, 4700 Næstved, 60 år 21. aug.

Jørgen Kieler, Rungstedvej 107, 2960 Rungsted Kyst (Neuengamme, Porta Westfalica) 65 år 23. august (form. f. Frihedsfonden).

Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv (Neuengamme 68.400) 60 år 25. august (form. f. Erhvervshæmmedes Sjællandsafd.). Der er åbent hus hele dagen.

Hartvig Andersen, Højgårdsvej 41, 8320 Hørning, 60 år 26. august.

Harald Chr. Andersen, Gl. Strandvej 5, 9000 Aalborg, 70 år 27. august.

Sv. Aa. Nielsen, Fyrrestien 9, 2670 Greve Strand (Neuengamme) 60 år 28. august.

Ejler Mortensen, Nørreg. 6, 6440 Augustenborg, 70 år 28. august.

Vilh. Sigaard Andersen, Grønnedal 54, 7600 Struer, 60 år 2. september.

Herman Erbstein, Gerlevvej 15, 2700 Brh. (Theresienstadt) 70 år 5. september (Best.medl. i Theresienstadtforeningen).

Jens Ulrich Parkø, Bjørneklovej 2, 2300 Kbh. S, 65 år 8. september.

Aage Buhl, Svinget 28, Kbh. S Buchenwald) 70 år 8. september.

Helge Jensen, Digestykket 99, 2730 Herlev (Buchenwald) 65 år 8. september.

Helmer Ingolf Olesen, Aag. 106, 2200 Kbh. N (Dachau 142.630) 70 år 10. sept.

Alfr. Jacobsen, Konrad Jørgensensvej 23, 6000 Kolding, 65 år 11. september.

Kristian Sørensen, Kragelunds Alle 1, 8270 Højbjerg (Neuengamme) 65 år 11. september. (Best.medl. i Gestapofangerne, Århus).

Sv. Aa. Nielsen, Cort Adellersg. 6, 9000 Aalborg, 70 år 12. september.

Carl Pedersen, Søndermarksvej 70, 7000 Fredericia, 75 år 13. september.

E. Toftegaard Olsen, Søstjernevej 22, 2650 Hvidovre (Buchenwald) 65 år 13. september.

Johs. Chr. Andersen, Rosengården 6, 9200 Aalborg SV, 65 år 14. september.

Ernst Olsen, Vibevej 9, 3300 Frederiksværk (Buchenwald) 70 år 16. september.

Sv. Aa. Jørgensen, Islandsg. 18, 7430 Ikast (Buchenwald/Leipzig) 65 år 19. september.

Erik Gjersing, L. A. Ringsvej 92, 5230 Odense M, 60 år 20. september.

Ove Aagaard, Falstersg. 8, 9000 Aalborg, 70 år 20. september.

Erik Lindstrøm, Ordrup Jagtvej 87, 2920 Charlottenlund (Neuengamme) 70 år 21. september.

Børge Kjængerskov, Samsøvej 14, 7000 Fredericia (Neuengamme 50.430) 65 år 21. september.

Poul Johs. Nielsen, Ø. Alle 13, 4874 Gedsø (Buchenwald) 65 år 21. september.

Egon Agerskov Andersen, Beatevej 1, 2500 Valby (Buchenwald) 65 år 23. september.

Børge H. Dahl, Anemonevej 17, 4000 Roskilde (Buchenwald) 65 år 23. september.

Jens Carl Jensen, Haandbækvej 24, 9900 Frederikshavn, 60 år 24. september.

Mogens G. Houmann, Grøndalsvej 28, Nykøbing M., 65 år 24. september.

Henning Nørgaard, Midsommervej 8, 8200 Århus N, 60 år 25. september.

Gert Blædel, Solbakken 14, 4230 Skælskør (Neuengamme 68.397) 70 år 27. sept.

Frode Sørensen, Marselis Boulevard 55, 8000 Århus C, 70 år 27. september (Ver-sen).

Villy Palving, Sirgræsvej 58, 2770 Kastrop (Buchenwald) 70 år 29. september.

Rigmor Madsen, Tordenskjoldsg. 4, 9000 Aalborg, 70 år 1. oktober.

Aage Kirk, Hovedg. 113, 2730 Herlev (Neuengamme 60.869) 65 år 2. oktober.

E. E. Frandsen, Fru Stjernevej 42, 8900 Randers, 65 år 3. oktober.

Orla Christiansen, Lyong. 12, 2300 Kbh. S, 65 år 3. oktober.

Kaj Ludvig Jørgensen, Rismarksvej 109, 5210 Odense SV, 70 år 5. oktober.

Ejner Martin Carlsen, Skomagerg. 5, 9240 Nibe, 60 år 6. oktober.

Hans Broe, Kastanie Alle 8, 7900 Nykøbing M, 65 år 7. oktober.

Erik Gerlach, Henning Schmidtsvej 16, 9000 Aalborg, 65 år 17. oktober.

Sv. R. Larsen, Arn. Nielsens Boulev. 1, 2650 Hvidovre (Neuengamme 69.453) 60 år 8. oktober.

Hugo Rodevad, Donsvej 2, 8220 Brabrand, 75 år 11. oktober.

Axel Peter Eskildsen, Valby Langg. 278, 2500 Valby (Buchenwald) 80 år 13. oktober.

Arnt Ludvig Winther, Holger Danskesvej 9, 2000 Kbh. F (Buchenwald) 70 år 14. oktober.

Eigil Jensen, Holger Danskesvej 33, 2000 Kbh. F (Dachau 141.619) 70 år 14. oktober.

Kathrine Andersen, Langgade 14, 9000 Aalborg, 65 år 17. oktober.

Knud Vangsgaard, Kirkestr. 12. Lønstrup, 9000 Hjørring, 60 år 21. oktober.

FORSINKEDE HILSENER

Georg Schlätzer, Skovparken 51, 6000 Kolding (Neuengamme 68.409) 65 år 1. august.

Bjarne Christensen, Ryslingeparken 52, 8270 Højbjerg, 65 år 1. august.

Johs. Krogh, Vejlevej 52, Vranum, 8800 Viborg, 60 år 15. august.

Jørgen Kieler 65 år

Den 23. august kan Frihedsfondens formand, overlæge Jørgen Kieler, fejre halvrund fødselsdag, idet han fylder 65 år.

Som lægestuderende under besættelsen gik han aktivt ind i modstandsarbejdet, først i Frit Danmark, og siden i Holger Danske, hvor han blev sabotør. Han deltog i en række aktioner, og under en aktion i Sønderjylland kom det til ildkamp, hvor han blev såret og faldt i Gestapos klør. Han blev faktisk dømt til døden og dagen for henrettelsen var fastsat, men henrettelsen af de otte Hvidstenfolk udsatte hans henrettelse, og efter folkestrejken blev han ført til Neuengamme og derfra videre til den berygtede udekommendo Porta Westfalica.

Ved befrielsen var Kieler syg, men gennemførte lægestudiet, og han har siden helliget sig arbejdet med kræftsygdomme, idet han dog også tog sig tid til at deltage i det videnskabelige arbejde, der udførtes af en gruppe danske læger om KZ-fangernes helbredstilstand, hvilket lagde grunden til skabelsen af begrebet KZ-syndromet. Nu er han leder af Fibigerlaboratoriet og forskningschef

for Kræftens Bekæmpelse, ligesom han deltager i et vidt forgrenet internationalt forskningsarbejde.

En tid var han formand for fangegruppen »50'erne fra Porta« og blev i 1970 medlem af Frihedsfondens bestyrelse og forretningsudvalg. Siden 1975 har han med stor energi været formand for Frihedsfondens.

Jørgen Kieler har i årenes løb modtaget en række hædersbevisninger, her skal nævnes et par, som han formentlig i særlig grad sætter pris på: Ebbe Muncks Hæderspris, som han fik i 1980, og det polske Akademis fornemme Copernicusmedalje, som han fik i 1982.

Gennem årene har han kastet sig ud i og påtaget sig mange opgaver, som han har varetaget med flid og uselviskhed. Han er stadig engageret i lægevidenskabeligt arbejde, hvilket medfører, at han ustandselig er på farten verden rundt for at give forelæsninger og deltage i videnskabelige møder, men han når alligevel at passe sine hjemlige funktioner.

Samtidig har han som nævnt i en årække fået tid - eller tager sig tid - til at lede arbejdet i Frihedsfondens bestyrelse. Han går med ildhu ind for bestræbelser på at fastholde mindet om modstandskampen og dens erfaringer, ligesom han ofte tager sig tid til at tage sig personligt af sine egne fange- og modstandskammeraters problemer.

Kort sagt, Jørgen Kieler er stadig sine fange- og modstandsfællers kammerat og ven i disse ords bedste betydning. Derfor også i dette blad en særlig hjertelig hilsen på den halvrunde dag.

Ove Laursen 60 år

En fangekammerat, der vil være kendt af mange rundt om i landet, Ove Laursen, fylder nu 60 år, og han er således en af de unge iblandt os. Han har i mange år været aktiv i fangebevægelsen og har nu i nogle år været formand (og stifter af) Erhvervshæmmedes Sjællandsafdeling.

Selv om han ikke er mundlam, så hører han ikke til dem, der bruger store ord og holder lange taler på møder og generalforsamlinger. Men ud over landet er han alligevel kendt fra en række stævner og møder, ligesom mange skyl-der ham tak for den utrættelige energi

og iver, hvormed han stedse søger at hjælpe andre.

Foruden denne hilsen og tak fra redaktionen, vil han sikkert få mange hilsener, når han holder åbent hus på selve dagen, og vi har her en hilsen som en læser har bedt os bringe:

- Ove Laursen, Ganløse, fylder 60 år 25. august. I den anledning er vi mange, der vil benytte lejligheden til både at

gratulere og sige tak. Det er ganske umuligt nok at påskønne Ove Laursens indsats for modstandskampens ofre, hans evne, hans væsen, hans hjælpsomhed og opofrelse er uvurderlig, og han er utrættelig i sit opsøgende arbejde.

Til lykke, Ove, gid du må få endnu mange, mange gode år til det virke, der er blevet din livsgerning.

En af de mange

Hvidstens store og dystre dag

40-års dagen med afsløring af en stolt kampestenmur

Fredag den 29. juni samledes omkring 250 ved mindestenen i Hvidsten for gruppen, der ofrede 8 i kampen for Danmarks frihed. Mindestenen bærer navnene på alle 8, nemlig: Kroejer Marius Anton Pedersen Fiil, hans søn, kromedhjælper Niels Fiil og hans svigersøn, bryggeriarbejder Peter Bergenkammer Sørensen, mekaniker Johan Kjær Hansen, radioforhandler Niels Nielsen Kjær, karetmager Søren Peter Kristensen, møller Henning Andersen og dyrlæge Albert Carlo Iversen, dømtes til døden og henrettedes 29. juni 1944.

Mindestenen er rejst på det sted, hvor Randers-Mariager landevej danner gaffel med vejen til Spentrup.

Der var to årsager til højtideligheden. Den ene var at mindes selve 40-årsdagen for henrettelserne. Den anden var at afsløre den kampestenmur, der nu er rejst som en virkelig skøn og fornem baggrund for selve monumentet.

Arrangørerne var Gestapofangerne, Randers, og alle kunne glæde sig over en aften med solskin. Der indledtes med Prins Jørgens March, spillet af trompet-solist fra Hjemmeværnet. Derefter talte overlæge, dr.med. Jørgen Kieler. Han sagde:

- De, der er gamle nok til at huske tiden mellem de to verdenskrige, kan vel ikke lade være med at drage sammenligninger mellem det splittede Danmark for 50 år siden og Danmark i dag. Nok oplever vi de spændinger, der nu hersker i vort samfund på et i materiel henseende mere acceptabelt plan, men splittelsen er ikke mindre. Der appelleres til solidaritet, men appellen er lige så virkningsløs som dengang, fordi man forveksler gruppeegoisme med det sammenhold, der kan knytte et folk sammen til en nation.

Alligevel er vi bedre stillet i dag. Dengang måtte man tænke 80 år tilbage i tiden for at hente inspiration til sammenhold i mindet om dem, der faldt i 3-årskrigen og i 1864. I dag behøver vi kun at tænke 40 år tilbage for at mindes et sammenhold på tværs af politiske, økonomiske, sociale og kulturelle skel for at hente inspiration i en tid, der nok var ond, men som også mindes som en tid, hvor vi lærte at respektere hinanden, føle ansvar for hinanden og holde af hinanden. Vi har brug for disse minder, og derfor er besættelsestiden fortsat genstand for historikernes interesse. Beretningerne om den tid læses fortsat med bevægelse af mange - også af næste generation - ligesom det er forståeligt, at vi på mærkedage samles, hvor vore døde kammerater ligger begravede.

Vi kommer for at lytte til et budskab, der skal hjælpe os til i samdrægtighed at bygge et bedre samfund, hvor vore børn kan leve i frihed og tryghed.

Beretningerne er i mange henseender ensartede, men i andre vidt forskellige. Vort forhold til nazismen var for så vidt ikke noget stort problem, men vor reaktion var det i højeste grad. Vender vi os så fra historiebøgerne til det mest bevægende værk i vor litteraturhistorie - »De sidste timer«, afskedsbreve fra henrettede modstandsfolk - ja, så tegner sig et helt andet billede, der viser, at det sammenhold, der opstod under modstandskampen, den solidaritet, der rakte langt ud over snævre gruppe-interesser, ikke blot var produkt af fælles undertrykkelse, fælles fortvivlelse, fælles fjende, men også produkt af fælles kulturarv.

Det er karakteristisk, at modstandsbevægelsen ikke nåede frem til en politisk målsætning, der strakte ud over be-

kendelsen til demokratiet. Modstandsbevægelsen var ikke en politisk bevægelse, men en manifestation af fælles etisk livsholdning så betydningsfuld, at mange var rede til at ofre livet herfor. Det er den livsholdning, vi skal bygge vor fremtid på, og det er derfor, vi har brug for at lytte til budskabet fra vore faldne kammeraters og slægtninges grave.

De modtog deres skæbne med en blanding af stolthed og ydmyghed. Deres sidste ord var lavmælte, men står skarpt præget i vor bevidsthed i kraft af deres inderlighed, varme og værdighed.

I en erklæring fra Frihedsfondens lægekonsulent, professor Paul Thygesen, gives en kort redegørelse for rettergangen, der førte til dødsdommen over de otte, som vi mindes her. Redegørelsen slutter med en kort efterskrift, der lød: »Kun tolken græd.« Med tre ord tegnes her billedet for os af retssalen, af voldsherredømmets repræsentanter og af de dømtes stolte holdning, som senere bekræftes i Tullers og Gerdas breve.

Rettergangen afslørede ikke blot stolthed og værdighed, men også den kærlighed, der var et grundlæggende motiv for Hvidstensgruppens deltagelse i frihedskampen. Efter domsafsigelsen tog Marius Fiil ordet i et forgæves forsøg på at give de tre unge i gruppen chance for benådning. Derefter rejste Niels Kjær sig og bad krigsretten domme ham til døden i stedet for en af de andre, da han ikke var familieforsørger. På grund af sprogvanskeligheder var han endnu ikke blevet klar over, at han allerede var dømt.

Kærlighedsmotivet, omsorgen for andre, lyder også ud af de sidste breve. I afskedsbrev til familien skriver Albert

Overlæge, dr.med. Jørgen Kieler (tidligere Dachau) taler. I baggrunden ses den nye kampestenmur.

Carlo Iversen: »Ja, så går far ud på den lange rejse. Jeg sender hermed Jer alle fire mine sidste kærlige hilsener og håber, at I alle må leve længe og lykkeligt. Tænk kun godt om mig, jeg ville det bedste og har kun ønsket det godt for Jer.« Han sender hilsen til sin kone Gusta og

sin store pige Ulla og henvender sig så til de to små, Tove og Helle. »I skal være gode og kærlige og huske på, at I engang bliver glade igen. Eders fars sidste tanke gælder Jer og Jeres mor. I må ikke sørge. I må huske, at der må være nogle, der falder i en krig.«

De var medlemmer af Hvidsten-gruppen. Fra venstre Knud Christensen, Andreas Stenz, Jens Stenz og Barner Andersen.

Fra venstre: Mogens Camre sammen med sin mor og far (Sigfred Jensen, Randers).

Ja, nogle skal falde i en krig. Men når det drejer sig om mennesker, der har meldt sig frivilligt, så er vi stillet over for et offer, som ikke blot udløser stor sorg og beundring, men som også forpligter.

De faldt for Danmarks frihed uden klage, uden bitterhed, uden had. Da de blev ført ud af fængslet for at blive henrettet, omfavner Marius Fiil sin fangevogter og tilgiver sin fjende.

For Hvidstengruppen var modstandskampen ikke blot en kamp for Danmarks frihed, det var også en kamp for menneskeheden og det kærlighedsbud, som de ikke et øjeblik tøvede med at efterkomme. Det var for dem livets mening og blev også dødens mening.

Når vi i dag, 40 år efter henrettelsen, samles her i Mindelunden, så gør vi det for at mindes fortiden, for at takke dem,

der ofrede livet, og for at søge styrke til at forme fremtiden på en måde, der er deres offer værdig.

Søren Peder Kristensen, Albert Iversen, Niels N. Kjær, Johan Kjær Hansen, Henning Andersen, Marius Fiil, Peder Bergenhammer Sørensen og Niels Fiil, med livet som indsats vandt I den fulde frihed. Tak.

Der blev nu nedlagt en del krans, og formanden for Landsforeningen Gestapofangerne, Christen Karstensen, fortalte over mikrofonen, hvem der nedlagde dem. Det var: For Landsforeningen: Sigfred Jensen, Randers, for Gestapofangerne i Randers: Barner, for Neuengammeferien: Villy Mørch Jensen, Thisted, for Frihedsfonden: Frode Toft. For Fangesammenslutnin-

Fra venstre: Sognepræst K. Frisman og frue samt biskop Herluf Eriksen med frue og Grethe Karstensen.

gen: Oskar Verner. For Hannover-Stöcken: Jenny Fuchs. For Holger Danske: Jørgen Røjel. For menighedsrådet: Dora Sørensen. For Erhvervshæmmede, Sjælland: A. Segel. For Frihedskampens Veteraner: Frank Zorn. For Gestapofangerne, Århus: Tage Høggård. For politiet: Politiinspektør Erik Müller - og så var der Lisbeth som den yngste.

Og så lod: »Altid frejdig« som fællessang, hvorefter trompetblæseren afrundede med: »The last Post.

Kort efter fyldtes sognekirken til bristepunktet, men ved hjælp af reservestole lykkedes det dog at skaffe siddeplads til alle. Sognekirken ligger i Gasum få km fra Hvidsten. Den er en typisk dansk landsbykirke, der endog har nogle gamle kalkmalerier. Organisten indledte gudstjenesten med Prins Jørgens March, hvorefter biskop Herluf Eriksen, Århus, besteg prædikestolen. Han indledte med at oplyse, at han lige havde læst Jørgen Røjels bog om Hvidstengruppen. Bogen havde grebet ham så stærkt, at han læste den i eet drag. Han sagde om gruppen: »I har efterladt jer et åndeligt testamente.« Han sluttede med at oplæse navnene på de 8 medlemmer af Hvidstengruppen, der ofrede livet.

Under det efterfølgende samvær på Hvidsten Kro var sognepræst K. Frisman ordstyrer. Han virkede dejlig engageret.

Barner Andersen, der selv havde været medlem af gruppen, fortalte om det store arbejde, som mange lærere udfører i skolen for at ære mindet om kampen og dens ofre. Han udtalte også sin indignation over, at dansk TV stort set havde overset mindedagene i Normandie, hvorimod tysk TV havde bragt 3 timers udsendelser om begivenhederne.

Endvidere havde ingeniør Chr. Back, Randers, og Frank Zorn ordet, ligesom der fra kommunens side blev givet tilsagn om god og omhyggelig pasning af mindelunden.

Under samværet indløb der telegram fra statsminister Poul Schlüter.

Om hele arrangementet kan siges, at det var overordentlig vel tilrettelagt, og det blev godt gennemført. Formanden for Gestapofangerne i Randers, Erik Andersen, kunne derfor med god grund takke til alle sider for den positive indstilling, man havde mødt, når han henvendte sig på foreningens vegne.

Fra venstre: Formanden for Landsforeningen af Gestapofangerne, Chresten Karstensen og formanden for Gestapofangerne i Randers Erik Andersen.

Mange dagblade bragte stof om begivenheden. I Jydske Tidende skrev Johannes Fosmark forud en kronikagtig artikel.

Amtsavisen, Randers, bragte en hel side med en ret udførlig gengivelse af Jørgen Kielers tale samt de 8 dødsdomtes afskedsbreve. Og under Randersrubrikken ret lange interviews med Knud Christensen og Barner Andersen.

Skulptur afsløret i Hadsund

Mange er de gaver, der i de forløbne syv år er tilfaldet Bernadottegården i Hadsund. Allerede ved indvielsen var der skænket en malerisamling på 92 stykker og et flygel. Senere fik spise-stuen foræret et klaver, og nu 5. maj i år blev den store skulptur af Poul Isbak afsløret ved hovedindgangen og en gulfiskedam med vandkunst i Grønnegården. Og til slut afsløringen af den lille

skulptur af Poul Isbak den 15. juni. Den står, hvor Bernadottegårdens private vej støder til Hornbechsvej.

For mig at se er kunstværkerne særdeles velvalgte, og der er plads til rigtig mange endnu.

Per Madsen

Bernadottegården i Hadsund

En gæst beskriver sine indtryk

Efter at have sundet sig lidt oven på de italienske pensionisters besøg på Bernadottegården i Hadsund torsdag den 24. maj føler jeg en dyb trang til på alle gæsternes vegne at sige så hjerteligt tak for den strålende modtagelse vi fik.

Vore italienske gæster, som alle er frivillige hjælpere i omsorgs- og forsorgsarbejdet, samt nogle pensionister - har bedt mig udtrykke deres taknemmelighed over at have haft mulighed for at besøge det meget smukke hjem - smukt både indvendig og udvendig. Der var en udstråling af venlighed, gæstfrihed og ikke mindst hjælpsomhed, der bar præg af godt humør og tilfredshed.

Da de italienske gæster og pensionist-orkesteret m.fl. fra Århus ankom, kom vi ind i den smukke sal, der var dekoreret med danske og italienske flag og dekorationer, selv fra loftet hang der store flag. Alle borde var pyntet op med

Rejse til Polen

Som meddelt i sidste nummer arrangerer »Bernadottegårdens Venner« i Roskilde en turisttur til Warszawa. Det bliver en flyvetur på 5 dage direkte til Warszawa. Afgang fra Kastrup onsdag den 29. september kl. 11.45.

Indkvartering i Warszawa på luksus-hotellet »Forum« i centrum, bygget i 1958 og med alle moderne bekvemmeligheder. Rejseleder er Mogens Petersen (Fangesammenslutningen), der har rejst meget i Polen.

Pris med fuld pension m.v. ialt 2.550,- kr. Tilmelding omgående til E. Kamp Jensen, tlf. 02-353712 (daglig efter kl. 15) eller til Bernadottegården, Ulla Christensen, tlf. 02-365811. Der holdes informationsmøde inden afrejsen.

For arrangørerne: E Kamp Jensen, Knud den Stores Vej 47 A, 2.tv., 4000 Roskilde, tlf. 02-353712.

**SPAREKASSEN
SØNDERJYLLAND**

-Vi sætter nyt igang...

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

servietter, lysestager m.m., som beboerne havde lavet, men *det*, der også gjorde et stort indtryk, var, at Bernadottegårdens beboere var samlede for at modtage gæsterne.

Under kaffen og underholdningen gik jeg rundt og snakkede lidt med beboerne. Det var jeg glad for, at jeg gjorde, fordi jeg har fik indtryk af, at *her* var et hjem i ordets rette forstand, hvor alle var tillidsfulde og tilfredse. Når man ikke har mulighed for at blive i sit eget hjem, fandt jeg her en »erstatning«, der virkelig gjorde een tryk ved tanken om, at man eventuelt selv en dag skal flyttes ud fra sit hjem.

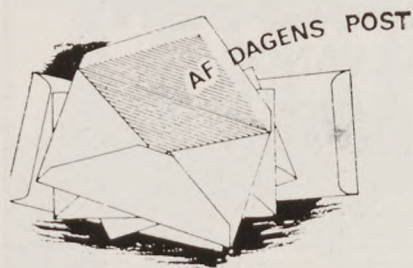
Personalet med dets leder i spidsen var meget hjælpsomme overfor os gæster, men jeg kunne ikke lade være med at lægge mærke til, at beboerne kom i første række og fik et smil og lidt latter med på vejen sammen med opmuntrende ord og bemærkninger.

Da jeg selv er af den årgang, der ydede en meget ringe og lille indsats under den anden verdenskrig, gjorde det et stort indtryk at se og opleve det, der er skabt i institutionen Bernadottegården i Hadsund. Når man tænker på de skæbner, der står bag opførelsen af dette hjem - i ordets rette forstand, må man i taknemmelighed tænke på de mennesker, der gik tabt i kampen for vor frihed.

Heldigvis findes der beviser for friheden - nemlig Bernadottegården. TAK, fordi vi måtte komme på besøg.

Mange hilsener til alle fra os alle.

Alfa Tofft

LØGN OG LATIN

Denne benævnelse kan man sikkert med rette bruge om meget af det, man læser til daglig, og det har vi vænnet os til. Jeg har dog altid haft den opfattelse, at når man læste i et leksikon, så var det oplysninger, man kunne stole på. Det er jo bl.a. her, ungdommen skal hente deres viden.

Derfor kan man undre sig - ja næsten krumme tæer, når man i Lademanns Leksikon, udgivet af forlaget »Union«, kan læse, at KZ lejren Stutthof var en lejr med stor dødelighed blandt fangerne, men der var kun få danske i lejren og ingen omkomne. Man har ikke gjort sig stor ulejlighed for at undersøge disse forhold, for man kan da ikke få sig selv til at tro, man ønsker at skjule resultaterne af hitlerregimets misgerninger.

Der var i Stutthof ca. 150 danskere, og det synes mig mange. Mindst fem døde i lejren, og otte blev dræbt ved nakkeskud under den såkaldte døds-march. Man spørger bare sig selv om rigtigheden i resten af leksikon'et.

*Børge Jensen
Aalborg*

ADVARSEL

Jeg vil hermed advare mod at tage på kurrejse til Eforie-Nord i Rumænien. I 1977 var jeg der, og det var dengang et virkelig dejligt ophold. Men i dag i 1984 var det nærmest et mareridt. Rejsebureauet Hansa kan ikke forsvare overfor syge og invaliderede at sende dem af sted på en flyvetur på normalt 3 1/2 time, men som for os varede 12 timer.

Vi skulle hjem den 16. juni med afgang kl. 15.50, men to dage før fik vi besked om at tage af sted lørdag morgen kl. 4.45. Vi havde da alle fået fastsat tid til behandling denne dag (som vi kunne have nået). Opholdet på hotel »Delfinul« var under al kritik og maden dårlig. Jeg klagede på hele holdets vegne dernede og har sendt en klage til rejsebureauet.

Behandlinger var på samleband med uhygiejniske forhold. Og sådan kunne jeg blive ved. Jeg og andre af kurgæsterne mener, at »Hansa« bør give os en kompensation. Men tag ikke til Eforie-Nord.

Kamma B.

GAMLE BILLEDER

Vi bragte i nr. 3 et gammelt billede fra foråret 1943 i Horserødlejren, men havde kun en ufuldstændig navneliste, ligesom et enkelt navn var forkert. Flere læsere har skrevet til os derom, og vi bringer her samtlige navne, nævnt i rækkefølge fra venstre i bageste række: Carlo Stripp, Valentin Malmer, Viggo Daubenmerkel, Gudmund Hansen, Thorvald Sørensen, Skjoldager Eriksen,

Marius Hansen, Erik Nielsen, Carl Madsen, Viggo Lund, Valdemar Lorenzen, Henry Nielsen, Sigfred Bentzen, Peter Larsen (Motor), Asmus Dall og Albert Melchior Jensen. Af de 16 afbildede Horserødfanger kom 9 til Stutthof og kun en af dem lever i dag (een blev skudt under døds-marchen i marts 1945 og 7 er afgået ved døden efter befrielsen).

EFTERLYSNING

En læser beder os efterlyse en kammerat fra Odense, Svend Børge Hansen, der blev arresteret i 1944 og kom til Tyskland, hvorfra han kom hjem med De hvide Busser. Han arbejdede i en cykelforretning i Nørregade. Hvis nogen kender hans opholdssted, bedes det meddelt reaktionen.

DET SKETE FOR 40 ÅR SIDEN

19.6. For krigsret på »Dagmarhus«.

20.6. For krigsret på »Dagmarhus«.

8 dømt til døden. Fik selv 8 års tugthus.

23.6. De 8 skudt.

Hermed et lille uddrag af min fængselsdagbog fra Celle 384 Vestre Fængsel, tysk afdeling. Den blev ført illegalt med stikord, da vi ikke måtte være i besiddelse af papir og blyant.

Den 19. 6. om morgenen blev vi fra Chr. Ulrik Hansen-sagen kørt ind til krigsret på Dagmarhus.

Da jeg kom ned ad trappen i Vestre Fængsel, stod Jørgen Rydder allerede i centralen, og jeg husker, han sagde, at tyskerne så med megen alvor på vores sag, og det skulle vise sig at være rigtigt.

Krigsretten bestod af højtstående militærpersoner: en fra værnemagten, en fra krigsmarinen og en fra luftvåbnet. Anklageren var en SS-mand og forsvareren en ung løjtnant.

Den første dag i krigsretten var en slags forhandling. Den næste dag faldt dommene, og det viste sig, at Jørgen Rydder havde ret. 8 blev dømt til døden. Vi andre fik otte og seks års tugthus, og to blev frikendt.

Da den tyske vagtpost lukkede celle 384 op den 23.6.44, sagde han: »I morges blev dine kammerater skudt.«

Nu, så mange år efter, er det som om jeg har stået ude i kullissen og set dette ske. Men aldrig vil jeg glemme. Derfor dette indlæg, den værdige måde som de dødsdømte opførte sig på i krigsretten.

Chr. U. kæmpede for at overbevise krigsrettens dommere om, at han var den eneste, de kunne dømme. Han tog hele skylden på sine stærke, unge skuldre.

En af de dødsdømte fra Aars-gruppen, som var ugift, henstillede til dommerne, at såfremt det kun var nogle, der ville blive benådet, at det så måtte være dem, der var gift og havde børn.

De tyske dommere kunne ikke andet end få respekt for de otte unge danskere, som de havde dømt til døden efter de tyske krigslove.

Måtte vi, som fik lov at overleve krigsret og ophold i tyske tugthuse og KZ-lejre, vidne om deres værdige holdning og lære heraf.

knid malthe poulsen, Vejle

FOR 40 ÅR SIDEN

Foråret og forsommeren 1944 var præget af store og afgørende begivenheder, både herhjemme og ude i Europa. På Østfronten drev sovjethærene tyskerne tilbage, og i vest etableredes en vestfront, da De Allierede hære ved invasionen - D-dagen - gik i land i Normandiet.

Herhjemme var forårsmånederne præget af en række sabotageaktioner. Hitlers befuldmægtigede i Danmark, dr. Best, truede i den anledning den 27. april med hårde straffe, og allerede tre dage efter kom meddelelse om dødsdomme. I løbet af maj fulgte yderligere en række dødsdomme over fangne modstandsfolk.

Den 22. juni 1944 gennemførte et stort antal sabotører ved højlys dag et regulært angreb på Riffelsyndikatet til trods for, at der var et fuldt uddannet vagtkorps, bevæbnet med maskinpistoler. Riffelsyndikatet blev næsten helt ødelagt, og modstandsfolkene erobrede

et betydeligt våbenlager.

Dagen efter lod tyskerne otte fangne sabotører (Aars-gruppen) henrette i Ryvangen, og den 24. juni oprettede tyskerne standretter på Sjælland. Næste dag, den 25. juni, indførte tyskerne spærretid i København fra kl. 20 hver aften. Det førte til, at arbejderne på B&W den følgende dag gik hjem kl. 14 - for at få tid til at komme i kolonihaven inden spærretiden!

Det blev folkestrejken hidtil blodigste dag på grund af tyskernes og Schalburgkorpsets vilde skyderi i gaderne. Tolv blev dræbt den dag og 75 sårede førtes til hospitalerne.

Under indtryk af uroen lempede tyskerne nu spærretiden, så den først trådte i kraft kl. 23, men den tyske terror i gaderne vedblev, hvilket kun medførte uro og ophidselse i befolkningen.

Og så kom det, der fik bægere til at flyde over med meddelelsen den 30. juni

Det indre af Studentergården efter den tyske beskydning.

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

POLYSTYRENSKUM ISOLERINGSMATERIALER

SUNDOLITT

SALG OG SERVICE - INDUSTRIVEJ 8 3550 SLANGERUP ☎ 02-33 51 44

om henrettelsen af otte medlemmer af Hvidstengruppen. Harmen blev nu så voldsom, at strejken udvikledes til en altomfattende folkestrejke. Tyskerne reagerede med et erklære København i militær undtagelsestilstand. Byen blev isoleret fra det øvrige Sjælland, og der blev lukket for vand, gas og elektricitet.

Lørdag den 1. juli blev igen en blodig dag i København med 23 dræbte på gaderne og mere end 200 sårede blev indbragt til hospitalerne. Et forsøg fra de ledende politikere på at få strejken afblæst den 3. juli mislykkedes. Tværtimod begyndte strejken at brede sig til provinsbyerne.

Udviklingen gjorde nu så stærkt indtryk på tyskerne, at de underhånden tilbød at ophæve de særlige foranstaltninger samt at holde de tyske militærpatrolier og Schalburgkorpset væk fra gaderne. På den baggrund opfordrede politikerne og organisationslederne nu til genoptagelse af arbejdet fra den 4. juli, men Frihedsrådet opfordrede til, at man først genoptog arbejdet den 5. juli, og sådan blev det. Københavns befolkning havde vundet kampen, og en uge

senere, den 12. juli, gennemførtes på Frihedsrådets opfordring to minutters stilhed for at mindes de dræbte.

For Frihedsrådet og den samlede modstandsbevægelse var det en afgørende sejr, både over besættelsesmagten og over de gamle politikere. Men det førte også til, at der nu blev etableret direkte kontakt mellem Frihedsrådet og politikerne.

Ude i Europa skete også store ting

Sommeren 1944 var også begivenhedsrigt rundt om i det besatte Europa. Ja selv i Tyskland var der uro. Den 20. juli søgte en gruppe officerer og tyske Hitlermodstandere at gennemføre en omvæltning i Tyskland. Aktionen skulle indledes med et attentat mod Hitler, men det mislykkedes, og den indledte opstandsaktion i Berlin blev hårdt og blodigt slået ned.

Den 1. august indledte den polske modstandsbevægelse et oprørsforsøg mod den tyske besættelsesmagt i Warszawa. Det kom til hårde og blodige kampe, inden opstanden blev kvalt,

hvorefter byen på SS-føreren Himmlers ordre bogstavelig talt blev jævnet med jorden.

Den 18. august gik modstandsbevægelsen i Paris til åben kamp mod tyskerne, og efter seks dages kampe var byen befriet, hvorefter de allierede tropper kunne rykke ind i en befriet fransk hovedstad.

Den 23. august 1944 udbrød der opstand i Rumænien. Opstanden lykkedes og førte til, at den fascistiske diktator, Hitlers forbundsfælle Antonescu blev styrtet. Dagen er nu rumænsk nationaldag.

Den 29. august udbrød en kort, men voldsom national opstand i Slovakiet, opstanden varede næsten to måneder, men blev slået ned af den tyske overmagt.

Dette er nogle af begivenhederne i sommeren 1944. De viser, at selv om der nu var bevægelse i de militære hovedfronter, så tog modstandsbevægelserne i de besatte lande også del i det slutopgør, der nu forestod i kampen mod det nazistiske Tyskland.

KAMMERATERNE FORTÆLLER

EN NORSK SKÆBNE

Amtsborgmester Erik Jessen, Aabenraa, fortæller:

- Den 6. april 1942 kørte et tog ned gennem Jylland. Blandt »passagererne« befandt sig en del unge nordmænd på vej til en meget usikker skæbne i tyske koncentrationslejre.

Blandt dem var den 23-årige Per Jebesen. Han var gået illegalt over den norsk-svenske grænse og havde i Göteborg taget hyre på hvalkogereren »Skytteren«, der sammen med andre skibe ville søge til England. Men i Kattegat blev den sænket af tyske krigsskibe. Blandt de reddede var Per Jebesen, der førtes til Frederikshavn, for derfra at blive sendt syd på.

Ved aftenstide var toget nået til Bolderslev, hvor det lykkedes Per Jebesen at springe ud af et toiletvindue i toget. Han slap heldigt fra springet, og blev heller ikke eftersøgt, formentlig fordi vagterne først senere opdagede, at han

var væk. Et helt døgn vandrede han derpå rundt på egnen, men han måtte have kontakt, så sent næsten aften bankede han på døren til Rise Præstegård, hvor den gang pastor Rishøjgaard og familie boede, og familien tog sig af ham. Det var heldigt, for i andre huse kunne han være blevet afvist, i andre meldt til danske eller tyske myndigheder.

Sigfred Rishøjgaards tog ham nogle dage efter, den 9. april, med til et møde på Grand Hotel i Åbenrå, hvor den såkaldte »Aabenraa kreds« holdt sit månedlige møde. Kredsen, der var etableret allerede i 1940 af afdelingschef Hans Mørup, talte omkring 15 unge, nationalt interesserede mænd.

I den efterfølgende tid boede Per Jebesen på skift hos medlemmer af kredsen, bl.a. hos Rishøjgaards, købmand Bækhojs, hos gårdejer Johan Nissen, alle Rise, og i Åbenrå hos grosserer Kaj Jensen og farvermester Jacobsens.

Men Per Jebesens største ønske var fortsat at komme til England, og han

blev derfor i tog fulgt til København af Kaj Jensen med strenge ordrer om ikke at sige noget undervejs. Han talte jo norsk.

Det varede næsten et helt år, inden han kunne sættes over til Sverige, hvorfra han fik mulighed for at komme til England. Under opholdet i København var han i øvrigt aktiv i modstandsarbejdet.

Den 1. oktober 1944 kom han igen til Jylland, denne gang ved hjælp af en faldskærm, ved Ålestrup. I England var han blevet uddannet som »faldskærmsmand«, dvs. knyttet til SOE, den hemmelige militære organisation, der havde til opgave at assistere modstandsbevægelser i besatte lande.

Per Jebesen ville gerne til Sønderjylland, og det ønske fik han opfyldt.

På det tidspunkt var de fleste af dem, han havde lært at kende på Åbenråegnen enten arresteret eller gået under jorden, nogle var rejst til Sverige eller England.

Per Jepsen blev knyttet til modstandsbevægelsens syd- og sønderjyske regionsledelse, der på det tidspunkt bestod af Åge Højland Christensen, Sven Hoffmann og Merrild Jensen. Det lykkedes Per at virke i dette modstandsarbejde helt til befrielsen, og den 7. maj kunne han ledsage den første britiske bataljon soldater nordpå, fra Kruså.

Per lever nu i bedste velgående i Norge, og lader i dag sikkert tankerne gå til Rise - den norske frivillige i syd- og sønderjysk modstandsarbejde.

I øvrigt stammer hans slægt fra Broager, hvorfra to brødre Jepsen for omkring 150 år siden drog til Norge, hvor de udviklede betydelige virksomheder inden for handel, industri og søfart.

BØGER

Ny bog af Robert Dahl

Vor fangekammerat fra Aalborg, Robert Dahl, er ikke ukendt for vore læsere, idet han flere gange har sendt bidrag til serien »Kammeraterne fortæller«. Og han er faktisk en god fortæller. Nu har han også skrevet to erindringsbøger.

Den første »Med brede strøg« har vi tidligere omtalt. Den blev udgivet med støtte af Lokalthistorisk Arkiv i Aalborg. Det var beretningen om den helt unge Robert Dahls barndom og tidlige ungdom i Nordjylland, der brat blev afsluttet, da han blev arresteret af Gestapo i Aalborg.

For nogen tid siden kom Roberts Dahls næste bog med titlen »Mig skal de ikke bide ravspidsen af«. Titlen er et slagudtryk, som Robert Dahl husker fra tiden i koncentrationslejren og er også meget rammende for den vilje til at overleve, der lyser gennem beretningen om den unge aalborgensiske malersvends oplevelser i tysk fangenskab. Vi hører om forholdene hos Gestapo i Aalborg, om Horserød og Frøslev, hvorefter kommer de mere dystre indtryk fra Neuenamme og udekommandoen Alt Garge.

Det er en barsk beretning, men fyldt med en række personlige iagttagelser og beretninger om »dagligdagen« i lejrene, herunder også et utal af episoder og oplevelser sammen med medfanger, både alvorlige, men også ind imellem nogle der kan fortælles med et stænk af humor. Bogen er let at læse, og den kan anbefales på det bedste. Den er på

100 sider, illustreret af tegneren Sv. E. Jensen. Den koster 59,50 kr. og vil blive tilsendt pr. efterkrav ved henvendelse til Robert Dahl, Cort Adelersgade 14, 9000 Aalborg.

NB: Der er ganske få eksemplarer tilbage af den første bog »Med brede strøg«. Den koster også 59,50 kr. og kan bestilles på samme adresse.

Aabenraa Rederi A/S

Finlands-Konsulat

P. F. CLEEMANN
SKIBSMÆGLERFORRETNING
A A B E N R A A
telgr. »Cleemann«
tlf. (04) 622182 - telex 52111

**DAELLS
VAREHUS**

FLERE I FRIHEDSFONDENS STYRELSE

Ønsket om at hjælpe de ca. 700 endnu levende krigssejlere har skabt endnu en arbejdsbukkel i Frihedsfonden, og de nye opgaver har ført til beslutning om at rekonstruere ledelsen, som i de senere år har været under nedtrækning, fordi man stillede efter en lukning af Frihedsfonden.

Nu skal arbejdet fortsættes, i hvert fald to-tre år endnu. Derfor er fonds-

bestyrelsen blevet suppleret med oberst Erik Fournais, Rungsted Kyst, ingeniør Thorkild Antonsen, Hellerup, boghandler Mogens Staffeldt, Klampenborg, professor Ole Secher, Hellerup, læge Georg Horwitz, Lystrup, direktør A. Schmiegelow, Hellerup, fru Annie Langberg, Glæsborg på Djursland, advokat Jørgen Christensen, København, direktør Poul Wendelboe, Aalborg, direktør Poul Nielsen, Hellerup, arkivar Børge Møller, Skovlunde, landsretssagfører Jette Hecht-Johansen, København og remisearbejder Alfred Berthelsen, Århus.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Fra Fangesammenslutningens bestyrelsesmøde i maj:

Forud for bestyrelsesmødet holdtes ordinært årsmøde for Fangesammenslutningens Rekreationsfond. Oskar Verner aflagde en kort beretning, og Bernth Johannesson forelagde regnskabet. Efter en kort drøftelse, bl.a. om indtægtsgrænsen, blev regnskabet og beretningen godkendt.

Fondens bestyrelse genvalgte. Den består af Oskar Verner, Bernth Johannesson, Poul Nielsen, Lilian Olsen og Solveig Skjøtt.

Derefter holdtes Fangesammenslutningens bestyrelsesmøde.

Poul Nielsen kunne oplyse, at den nye sten ved KZ-mindestmærket nu er blevet hævet, så den har en let skrånende flade.

Solveig Skjøtt oplyste, at Gentofte kommune har meddelt Kammeraternes Hjælpefond, at man på 40-års dagen vil indbyde 300 deltagere i mindehøjtideligheden i Ryvangen til et efterfølgende arrangement på Gentofte Rådhus.

Bernth Johannesson forelagde den endelige udgave af den nye overenskomst med Kammeraternes Hjælpefond om bladsamarbejdet. Overenskomsten er i den nye ordlyd godkendt af Kammeraternes Hjælpefond og blev også godkendt af Fangesammenslutningen.

Poul Nielsen oplyste, at der stadig er ca. 100 gamle abonnenter, der ikke har

fornyset deres abonnement på bladet, der nu har ca. 2300 betalende abonnenter.

Frøde Toft oplyste, at foreningerne i nær fremtid vil blive indbudt til et orienterende møde om forberedelserne til 4. og 5. maj 1985.

Peter Møller Madsen oplyste, at Hannover-Stöcken-gruppen har haft et vellykket årsmøde i Horsens, og aflagde en interessant beretning om besøget i Hannover, hvori 9 af gruppens medlemmer havde deltaget.

Birgit Fischermann berettede om Theresienstadtforeningens generalforsamling. Der arbejdes med planer om en befrielsesfest i april 1985.

Axel Lauritzen oplyste, at også Neuengammeforeningen har haft en god generalforsamling.

Else Drejer oplyste, at Gestapofangernes Randers-afdeling er arrangeret af en højtidelighed på 40-års dagen for henrettelsen af Hvidstengruppen. Højtideligheden holdes på pladsen ved mindestenen tæt ved Hvidsten Kro. Pladsen er på Gestapofangernes initiativ blevet bragt i ny og bedre stand. Ved højtideligheden taler Frihedsfondens formand Jørgen Kieler, og der er mindegudstjeneste i kirken og derefter sammenkomst på Hvidsten Kro.

Stutthofforeningen har haft et vellykket årsmøde. Foreningen har planer om at sende repræsentanter til Stutthof i september, hvor der indvies en central-skole, der skal bære navnet »Mindet om Stutthofs ofre«.

Oskar Verner omtalte Haderslevstævnet, hvis forløb blev rost fra alle sider.

Birgit Fischermann omtalte problemet om nynazisterne her i Danmark.

Det oplystes, at udstillingen fra Hannover-Stöcken i sommer bliver vist i Frosløvlejren.

Turen til Buchenwald og forskellige udekommandosteder 15.-19. juni

Alle vi, der var heldige at komme med på turen, mødte glade og forventningsfulde til tiden, og den gode gamle kammeratlige tone blev straks slået an.

Da vi var samlet, ja, så kom den første ændring, idet vi ikke kunne overnatte i Leipzig den første nat, fordi hotellet var optaget natten mellem den 15. og 16., så vi var i stedet »booket in« på hotel »International« i Magdeburg.

DI VI ANKOM til Warnemünde og skulle ind i Østtyskland, kom den første forsinkelse, idet det tog en time og et kvarter for at få vores pas og de medfølgende lister gennemgået og kontrolleret.

På hotellet i Magdeburg, hvortil vi ankom kl. ca. 21, mødte vi så vore østtyske guider: Ute, der var perfekt i dansk, og Rita, der kunne svensk. De var begge søde, flinke og venlige piger.

Næste morgen - lørdag - startede vi så fra hotellet mod vort hovedmål: Buchenwald, og så var vi inde på den planlagte rute. På vejen hertil mødte vi vore første trafikale forsinkelser i form af, at vi mødte mange russiske militærkolonner, og i hvert vejkruds stod russisk militærpoliti og stoppede al civil trafik, mens kolonnen skulle forbi. Herved blev vi noget forsinket og måtte fortsætte direkte op til Buchenwald, hvor vi skulle spise frokost på restaurant »Ettersberg«, der er indrettet i en af stenbarakkerne, men da vi ankom for sent, var vore pladser

»solgt« til et andet selskab, så vi måtte spise i hold, efterhånden som der blev et bord ledigt. Vi havde herefter lejlighed til at gå en tur rundt på området, og jeg er ganske sikker på, at det gjorde et dybt indtryk på os alle, at vi nu kunne gå som frie mennesker ind og ud gennem den port, som vi havde passeret utallige gange som »hæftlinge i strivret py«. Der var også mulighed for at se de andre bevarede bygninger, f.eks. museet, krematoriet, arresten o.s.v. Barakkerne var væk, men der var afsat nogle lave kantsten, der viste, hvor og hvordan de havde ligget. Det var bevægende at se igen, men tiden var desværre alt for kort til, at man rigtig kunne studere f.ex. museet og andre bevarede ting i området.

I klokketårnet udtalte formanden, Hans Andersen, nogle mindeord og nedlagde en krans, hvorefter der blev ringet med den store malmklokke i tårnets top. - Tårnet er i øvrigt bygget så højt, at det i sollys kaster en skygge ned over Weimar by, for stadig at minde indbyggerne om fortiden.

Nationernes gade

Vi gik derefter samlet ned ad trapperne til Nationernes gade, hvor hvert land, der har haft fanger i lejren, havde

en mindesokkel med landets navn på de to sider og en fakkelskål på toppen. Efter besøget i Buchenwald kørte vi så til det planlagte hotel i Leipzig - Hotel Merkur. Det skal her nævnes, at hotellet i sig selv var en virkelig oplevelse. Det er klassificeret som et 5-stjernet hotel, og alt var simpelt hen i toppen, både værelser, mad og betjening.

Søndag skulle vi så på den første tur til udekommandostederne i Leipzigs østlige omegn, hvor vi bl.a. skulle finde stamlejren Mühlberg, men det viste sig, at her var alt fjernet. Der var kun en lille lund på stedet. Frokosten blev indtaget i Torgau, og herefter besøgte vi mindesmærket for det sted, hvor de amerikanske og de russiske tropper mødtes i 1945. Her nedlagde Georg Andersen en buket med røde og hvide bånd. På vejen til mindesmærket besøgte vi lige porten til slottet i Torgau, og der er stadig en bjørnegrotte foran indgangen med 8 brune bjørne i. Vi kørte så videre over Jessen og Wittenberg.

Mandag blev deltagerne delt i to, så den ene del tog på tur til udekommandoer og den anden del i bus blev kørt rundt i Leipzig for at bese byens seværdigheder.

Det hold, der tog på tur, kørte til Hal-

le - Wallwitz - Teuchenthal og andre steder der omkring, for til sidst at slutte af i Leipzig.

Enkelte havde været privat indkvarteret, og de fik derved en personlig kontakt med efterkommere fra dem, de i sin tid havde boet hos, og som havde været børn dengang.

VI KØRTE gennem en smuk natur med en masse skovstrækninger, men der var en ting, man særlig lagde mærke til, og det var de enormt store landbrugsarealer med korn samt de enorme mængder af kvæg, der var samlet på enkelte steder. Vi fik da også oplyst, at man i 1945 besluttede, at al jord skulle dyrkes kollektivt og ejes af staten, men hver familie måtte benytte 3 hektarer jord til privat brug.

I starten stødte projektet på megen modstand, så det var først i 1960, at det virkelig blev en realitet. I 1975 blev beslutningen så ændret til, at kollektivet skulle opdeles med forskellige specialer, så nogle skulle tage sig af dyrehold og andre at planteavl. Som det er med jorden, ejer staten også alle større virksomheder. Det er et deprimerende syn at køre gennem byerne, der alle var triste og mørke, og bygningerne var slet ikke

Nu er den her!

Robert Dahl:

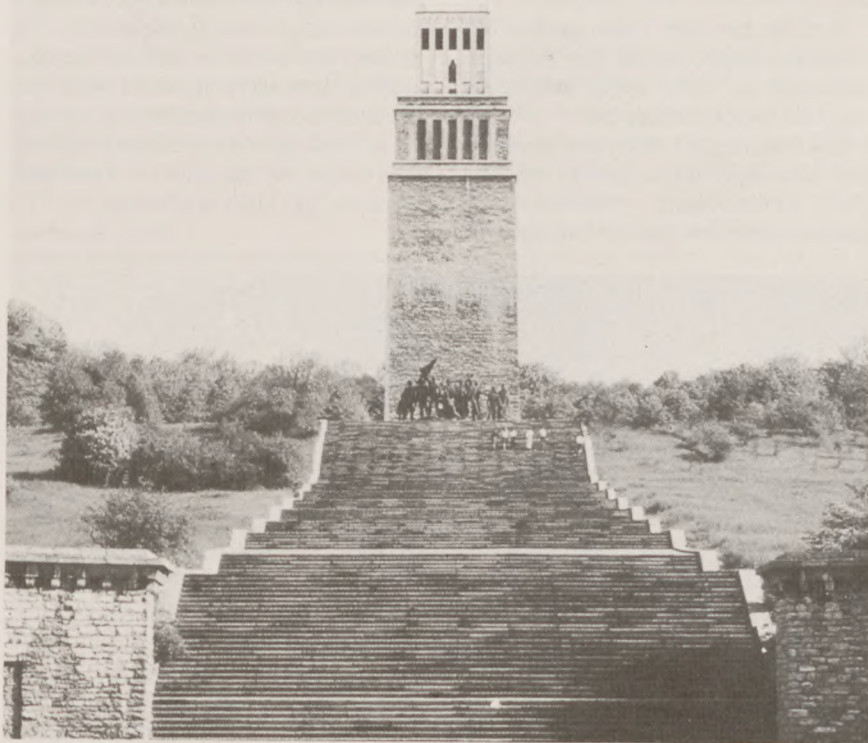
»Mig skal de ikke bide ravspidsen af«

En ålborgensisk malersvends beretning om sit ophold i tyske koncentrationslejre under besættelsen.

En barsk beretning, men trods den mørke baggrund fortalt med lune og en ukuelig livsvilje med bud til den generation, der blev udsat for besættelsestidens tilskikkelser og ikke mindst de unge af idag, der vil vide noget om hvorfor...

Pris kr. **59,50**

Kan bestilles hos Robert Dahl,
Cort Adelersgade 14,
9000 Aalborg, tlf. 08 - 16 12 29

Klokketårnet med den store gruppe og den monumentale trappe ned til »Nationernes gade«.

vedligeholdt udvendigt, f.ex. var pudslaget på husene de fleste steder skallet af og ikke repareret, ligesom jeg så 4 kirker, der endnu lå udbrændte efter bombing. Jeg fik at vide, at årsagen er, at genopbygningen skal ske ved private midler, idet staten ikke yder tilskud. Staten yder kun tilskud til de efter statens skøn bevaringsværdige kirker i de større og »mere betydende« byer.

Så havde vi desværre kun hjemturen tilbage, og da vejen er lang til Danmark, skulle vi starte fra Leipzig kl. 7.50, for vi skulle være i Warnemünde 1/2 time før færgens afgang + 3 kvarter til told- og paseftersyn, altså 1 time og et kvarter før afgang. Samtidig skulle man jo også forudse eventuelle trafikale forsinkelser.

Til slut er der kun at sige, at det var en meget interessant og minderig tur, som jeg takker vor forening for, og ikke mindst det ualmindelige gode kammeratskab, og jeg vil meget anbefale at tage på en lignende tur, såfremt lejlighed skulle byde sig.

Jeg har hørt forlydender om, at man vil forsøge en tur igen næste år.

Kai Heininge

VORE ERFARINGER

I rejsen, der beskrives af Kai Heininge, deltog 98 personer fordelt i 2 busser.

Stort set blev hele rejsen gennemført programmæssigt, og det blev en noget anstrengende, men meget interessant oplevelse for alle deltagerne.

Konklusionen af rejsen må være: En god, men noget anstrengende rejse, i en god, kammeratlig atmosfære. I gentagelsestilfælde bør der foretages vis-

se ændringer for at gøre rejsen mindre anstrengende, og hvor man udelader at besøge forskellige steder, hvor der intet er tilbage, der minder om vore oplevelser, således at der bliver mere tid til mere interessante steder.

Vi har også gjort den erfaring, at det må være mest ideelt med kun 1 bus på en sådan rejse. 2 busser giver selvsagt det dobbelte antal rejsedeltagere, hvilket betyder dobbelt så lang tid mange steder, begyndende med ekspeditionen ind og senere ud af Østtyskland, spising de forskellige steder, ja, bare en enkelt rast med toiletbesøg, indlogering i hotel o.s.v.

Det skal dog bemærkes, at der var 71 personer, der henvendte sig, men som ikke kom med på rejsen, idet de 2 busser var fyldt, forinden de henvendte sig, og skulle vi arrangere en lignende rejse næste år, er en bus sikkert ikke nok. Vi sysler derfor med tanken om at lave to rejser kort efter hinanden, men med kun én bus hver gang, da vi anser et sådant deltagerantal for at være det ideelle.

På bestyrelsens vegne vil jeg til slut udtrykke vores hjerteligste tak for den store interesse, der har været for rejsen. En særlig tak til dem, der kom med, for det gode humør og det »sportssind«, hvormed strabadserne blev overvundet under rejsen.

Personligt vil jeg takke alle, der har henvendt sig, pr. brev eller pr. telefon - tak for mangen en hyggelig sludder - og til dem, der ikke kom med, vil jeg sige, at hvis vi arrangerer lignende rejser, må I komme ud af busken hurtigst muligt for at være sikre på at komme med og ikke slå jer »til tåls« med, at I må have første ret, når I blev skuffet i år.

Georg Andersen

Rast i en lille landsby i Østtyskland.

ERHVERVSHÆMMEDE

ÅRHUS

Århus afdeling af Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen afholder mindefest fredag den 31. august kl. 18 i Bildbjerg-parkens selskabslokaler, Paludan Müllersvej 92, Århus.

Middag med 3 retter 100 kr. pro persona.

Tilmelding 06-16.63.13 senest mandag den 27. august 1984.

BESTYRELSEN

SJÆLLANDSAFDELINGEN

Det var med megen spænding og ikke uden besværighed, at 39 deltagere var samlet ved Hovedbanegården til Sjællandsafdelingens bustur til Knuthenborg dyrepark. For samme dags morgen havde HT-konflikten udvidet sig til blokade af indfaldsvejene, og vor sædvanlige bus skulle komme fra Vordingborg. Kl. 8.30 begyndte vi at spejde efter bussen. En telefonopringning sikrede os, at Knud var på vej, og kl. 9.00 svingede han ind på holdepladsen.

Vi havde vejret med os, og under sang og munter snak gik turen ned gennem Sjælland, Falster og Lolland til dyreparken. Efter en frokostpause kørte vi rundt og så på dyrene. Vi var også inde hos tigrene, men aberne så vi kun på afstand.

Derpå gik turen til Engestofte kirke, hvor vi i våbenhuset nedlagde en buket ved Monica Wichfelds mindetavle. Efter at have sunget sidste vers af »Altid frejdig« gik vi ind i kirken, hvor sognepræsten fortalte om Monica Wichfeld og kirkens meget smukke altertavle.

Ved kirken blev vi modtaget af en af vore gode venner, der havde tilrettelagt turen og sørget for, at vi kunne køre til Rødby færge, hvor der var reserveret plads i spisesalonen og hvor vi under sej-

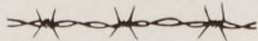
ladsen fik serveret en pragtfuld platte.

Besøg i den toldfri butik blev der også tid til, så det var adskilligt, der ved tilbagekomsten blev båret i land og om bord i bussen, der straks satte kurs mod København.

Det blev en oplevelsesrig dag, som vi længe vil minde, skade at to af de tilmeldte på grund af HT-strejken blev forhindret i at deltage.

G

Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen

EFTERÅRSFEST

På manges opfordringer om at gentage sidste års succes afholder foreningen efterårsfest fredag den 26. oktober kl. 17.15 i Københavns Amatørsejlkлубs smukke restaurant med udsigt over Øresund og lystbådehavnen, der ligger ved Svanemøllebugten, Strandvænget 43.

Der serveres igen det helt store kolde bord, endda med 2 ekstra varme retter. Bordet består i øvrigt af følgende: 3 slags sild, rejer, gravet laks m/dressing, varm fiskefilet m/remoulade, lune frikadeller m/surt, varm mørbradbeuf m/champignon, varm ribbensteg m/rødkål, helstegt oksefilet m/pickles, skinke m/salat, lun leverpostej m/bacon og champignon, stor ostanretning m/frugtsalat. Derefter kaffe.

Forinden serveres en velkomstdrink.

Den samme gode musiker spiller igen på sit hammondorgel til middagen og dansen bagefter. Stort lotteri med mange, dejlige præmier. Der forefindes bar.

Foreningen giver som sædvanlig et pænt tilskud, så prisen pr. person bliver kun kr. 100,-.

Tilmelding til Solveig Skjøtt, 02-48.56.74 senest 16. oktober.

Bestem jer derfor hurtigt. Det er altid rart at være i god tid.

Modstandsplatten

Da jeg har modtaget over 100 henvendelser angående platten, kan jeg meddele, at de 1000 stk., vi har ladet fremstille, nu er udsolgt, og der vil ikke blive fremstillet flere, idet prisen i så fald ville blive den dobbelte. Til de kammerater, der har været heldige at erhverve en, vil jeg fremsende fondens og min tak for Jeres støtte.

Solveig Skjøtt

HANNOVER-STÖCKEN

KZ-fangerne i rustningsindustrien

Søndag den 1. juli åbnede i Frøslevlejrens Museum en særudstilling der er udlånt fra Hannover i Vesttyskland. Den var åben til den 5. august.

Udstillingen fortalte om koncentrationslejrfangernes anvendelse i rustningsindustrien. Her som andre steder oprettedes de såkaldte udekommandoer i tilknytning til krigsvigtige industrier, og lejren i Hannover var en udekommando fra hovedlejren Neuengamme. Fangerne blev tvunget til at arbejde under nedbrydende forhold, samtidigt med at de behandledes på den sædvanlige brutale måde. Også danske fanger har arbejdet i lejren i Hannover-Stöcken.

For fangerne i Frøslev betød det en stadig trussel om deportation til de tyske koncentrationslejre, og mange af Frøslevlejrens fanger kom til at stifte bekendtskab med Hannover-Stöcken udekommandoen.

FRIHEDSMUSEET

Udstilling om folkestrejken

Opmuntret af den allierede invasion i Normandiet, og provokeret af tyskernes spærretid i hovedstaden, begyndte for 40 år siden den store folkestrejke i København.

Frihedsmuseets særudstilling viste episoder fra denne folkestrejke. Udstillingen, der var åben fra tirsdag den 26. juni til og med søndag den 22. juli, fortalte om dens forløb med fotografier fra bål i gaderne, barrikader og Schalburgkorpsets terrorhandlinger indtil dens sejrige afslutning.

Folkestrejken begyndte spontant, men afsluttedes af Frihedsrådet med fjernelsen af det forhadte Schalburgkorpsets fra Københavns gader.

MINDEORD

Arnold Chr. Linde

Arnold Chr. Linde blev 65 år. Linde var under krigen ved politiet og hørte til dem, der måtte gennem turen i forskellige kz-lejre, og det satte sit præg på hans helbredstilstand resten af livet.

Efter krigen kom han til militæret. Her gjorde han i flere omgange tjeneste i udlandet. Efter afsked fra militæret tog Linde ophold i det sønderjyske, men for nogle år siden flyttede han til Pandrup, hvor vi lærte ham at kende. Han faldt ikke til rette i det nordjyske og havde besluttet at flytte tilbage - denne gang til Varde. Under flytningen blev han syg og blev indlagt. Han nåede således ikke at blive installeret i sit nye hjem.

Søren Johs. Larsen

Søren Johs. Larsen blev 77 år. Søren havde i nogle år været svagelig og har haft ophold på Søster Kathinkas Hus i Aalborg.

Han har været medlem af foreningen næsten lige siden dens start, men grundet hans helbredstilstand har vi ikke set meget til ham. Han sejlede under krigen i allieret tjeneste - opholdt sig i skibets dyb som fyrbøder, hvilket ofte var ekstra belastende. Han var med i konvoj og sejlede på alle verdenshave. Han var den 9. april 1940 med S/S Else.

Ingeman Sørensen

Vort mangeårige medlem Ingeman Bøgh Simonsen er den 16/5 afgået ved døden efter længere tids sygdom. Simonsen og hans hustru har de senere år boet i beskyttet bolig på Smedegården i Aalborg.

Simonsen sejlede under krigen for de allierede. Her var han udsat for mange af krigens rædsler, bl.a. var han med i konvojer, som blev næsten udslettet. Det satte sine spor, og han har haft det dårligt i lang tid.

Børge Jensen, Aalborg

ADRESSELISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE

FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 København SV. (01) 16 60 98.

Skr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Hans Andersen, Else Drejer, Lillian Olsen, Birgit Fischermann, Axel Lauritzen, Solveig Skjøtt, Arvid Hemmingsen og Ove Laursen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.

Kass.: Johs. Damsgaard, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.

Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40 A, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Erik Richter, Klarup Kirkevej 18, 9270 Klarup. (08) 31 82 95. Giro 6 45 87 18.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. (07) 72 02 27.

LANDSFORENINGEN

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.

Omegnsafdelingen:

Kontor: Kongevejen 252, 2. sal, vær. 328, 2830 Virum. Giro 8 01 17 88. Tlf. (02) 85 58 98.

Fmd.: Børge Kruse, Baunevej 8, 2650 Hvidovre. (01) 78 49 99.

Kass.: Oluf Harre, Skodsborgparken 14, 2942 Skodsborg. (02) 80 01 53.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Petersen, Lundebjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde (02) 94 44 92.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnatokes Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Fredericia afd. Fmd.: Jens Jac. Jensen, Fårbækvejen 2, 7000 Fredericia. (05) 95 79 88. Kontor: Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent onsdag kl. 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. (05) 52 82 43.

Odense afd.: Kontor: Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ, tlf. (09) 15 45 87. Åbent hver onsdag kl. 10-12.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Socialsekretær: Kristian Hansen, Grønnevangen 17, 5210 Odense NV, tlf. (09) 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg. (09) 25 18 29.

Aksel Jørgensen, Varnæsvej 33, 5700 Svendborg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82. Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Louis Hammerichs Vej 11,2, 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN

GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Gartner Christen Karstensen, Stadionvej 20, Øsby, 6100 Haderslev. (04) 58 41 65.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

Randers afd.: Fmd.: Erik Andersen, Fjordbakken 32, Møllerup, 8900 Randers. (06) 44 13 19.

Kass.: Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900 Randers. (06) 42 58 60.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. (01) 50 48 61 og (01) 50 09 70.

Kass.: Erik Gajhede, Vejlands Alle 95, 2300 København S, tlf. (01) 58 16 55. Giro 1 70 30 72.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Hougårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. (06) 26 15 19.

Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebeltoft. (06) 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER

FRA BESÆTTELSEN:

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. (02) 48 56 74.

Kass.: Henning Skøtt Sørensen, Kastrupvej 78, 1.tv., 2300 Kbh. S., tlf. (01) 58 31 02.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 Kbh. SV. (01) 16 60 98.

Kass.: Gunnar Transel, Vestergade 29, 7100 Vejle.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Jørgen Lind, Stavnsholtvej 38, 3520 Farum. (02) 95 11 15.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Herman Erbstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. (01) 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt by. Henvendelse til: Alfred Bertelsen, Louis Hammerichsvej 11, 2., 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henvendelse: Alex Binnebal, (07) 98 11 95 eller Otto Laugesen, (07) 74 16 64.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.